

В05.

52.186.70

РАБОТНИЦА і СЯЛЯНКА

№5 МАЙ 1957

КОНТРОЛЬСЬКИЙ
ЗНАК

СРСР
ЖОНІ
ЛЕНІНА
1919

Мерна, не вельмі павольна *tr*

у са-доч-ку я-

яблынь-ка строй-на-я рас-ла. Як ня-вес-та-па-вачка ў кве-це-

ні бы-ла. Вер-ны-я ся-бро-вач-кі з я-блынь-кай ра-

с-лі, ад вят-роў, мя-це-лі-цы сэр-цы бе-ра-глі

Для заканчэння *rit...*

Він-ша-ва-ла со-ней-ка ўран-ку ма-ла-дых. *rit...*

Словы В. НОСАВА

Музыка Ю. СЕМЯНЯКІ

У садочку яблынька
Стройная расла.
Як нявеста-павачка
Ў квецені была.
Верныя сябровачкі
З яблынькай раслі,
Ад вятроў, мяцеліцы
Сэрцы бераглі.

Прычакала яблынька
Веснавой пары.
Ружавее-свеціцца
Пад агнём зары.
Слаўная, прыгожая,
Як зара сама.
Дзе-ж каханы-суджаны!
Ці яго няма!

Побач, на аселіцы,
Зграбны вырас клён.
У красуню-яблыньку
Закахайся ён.
Дзівіцца-любуюцца
Зранку да цямна:
Самая прыгожая
Між усіх яна.

Чуе, чуе яблынька,
Клён шапоча ёй:
«Будзем разам, любая,
Мы заўжды з табой!»
З той пары ўсе ведаюць
Пра каханне іх.
Віншавала сонейка
Ўранку маладых.

Пераклад з рускай мовы
А. ВОЛЬСКАГА.

На першай старонцы вокладкі: фота-
эцюд Г. Ткачэнкі.

РАБОТНІЦА І СЯЛЯНКА

№ 5

МАЙ 1957

ВЫДАННЕ ЦК КП БЕЛАРУСІ
ГОД ВЫДАННЯ ТРЫЦЦАЦЬ ТРЭЦІ

Гэта не павінна паўтарыцца

Б 2 2354

ЁСЦЬ на поўднёвым захадзе Польшчы невялікі гарадок Асвятніц. Да вайны ён мала каму быў вядомы. Гарадок, якіх шмат на свеце... Цяпер-жа пра яго ведаюць ва ўсіх кутках свету. Славутым ён стаў з-за лагера смерці, які наладзілі тут нямецка-фашысцкія захопнікі.

Гэты лагер знаходзіўся на краі гарадка. Калі ўязджаеш туды, то злева, як зараз памятаю, — нізкі аднапавярховы будынак, у якім гітлераўскія медыкі-каты праводзілі розныя доследы над безабароннымі людзьмі, справа — велізарныя склады. У 1945 годзе, калі Савецкая Армія вызваліла Асвятніц, у гэтых складах было знойдзена мноства дзіцячага абутку, маленькіх сукенчак, шапчак, кофтак, фартушкоў. Калісьці іх насілі дзеці рускіх, беларускіх, польскіх, чэшскіх матак...

Далей ішлі баракі, даадказу забітыя вязнямі лагера смерці. Нават знешні выгляд баракаў рабіў цяжкое, прыгнятальнае ўражанне. Вокны шэрыя ад пылу, сцены і дахі афарбаваны ў брудна-зялёны колер. А ў сярэдзіне і яшчэ горш. Над галавой навесалі нізкія столі. Нары ў тры паверхі, сцены жоўта-зялёныя, счэрчаныя надпісамі тых, хто доўгія месяцы пакутаваў тут у чаканні смерці.

А яшчэ далей, за баракамі, узвышаліся велізарныя змрочныя печы крэматорыя, з труб якога дзень і ноч валіў густы чорны дым. Гэта азначала, што ў печах спальваюцца трупы людзей, замучаных фашысцкімі катамі...

Зараз, калі пачынаеш успамінаць пра Асвятніц, жанчыны не

вераць. Ды што ты, Грыгор'еўна, хіба можна такое, каб спальваць людзей жывымі! Фашысты — яны хоць і фашысты, але ўсё-ж людзі... Але гэта было, было! І забівалі, і голадам марылі, і жывымі спальвалі. Я гэта на ўласныя вочы бачыла. Ды хіба я адна?! Думаю, ва многіх краінах Еўропы — у Польшчы, Чэхаславакіі, ва Францыі, Бельгіі — знойдуцца людзі, якія перажылі жахі Аушвіца, як называлі Асвятніц немцы, і могуць пацвердзіць кожнае маё слова.

І дзяцей жывымі спальвалі, — я гэта таксама бачыла на ўласныя вочы. Аднойчы, памятаю, я разам з жанчынамі працавала каля баракаў. Гітлераўцы прымусілі нас падмятаць брук. Гляджу, вароты адчыніліся, і на лагерны двор уехала некалькі чорных машын з вокнамі ў краты. Да нас данёсся надрыўны дзіцячы плач. Сэрца ў мяне так і сціснулася. А дзяцей, думаю, за што? Чым-жа дзеці не дагадзілі вам, ірады?..

Каля двух год давялося мне прабыць у Асвятніце, і за гэты час я нагледзелася на ўсякія жахі. Як горкі ўспамін пра тыя дні, у мяне і цяпер на левай руцэ назмыўная метка — лагерны нумар 69754... Як успомніш, дык мароз па скуры ідзе... Бывала, зірнеш у акно — і бачыш печы крэматорыя. Выганяць на двор для работы, і зноў перад вачыма тыя-ж печы. Па галоўнай дарозе бясконца вядуць людзей, вязуць на машынах. Адных зараз-жа заганяюць у баракі, другіх вядуць у той-жа крэматорый. Шмат жыццяў загінула

Маленькая мёртвая дзяўчынка

Адкрыце! У вокны вам стучыць мая празрыстая рука, а вы не бачыце мяне — убачыць нельга мёртвага.

Памерла ў Хірасіме я, гады прайшлі, гадам ісці, было мне сем і зараз сем — таму, хто мёртвы, не расці.

Агонь спаліў мне валасы і цемрай вочы зацягнуў, застаўся попел ад мяне, ды вецер попел той раздзьмуў.

Я вас прашу не для сябе, не трэба мне ні хлеб, ні рыс, не можа есці цукру нат дзіця, што спалена, як ліст.

Пастаўце подпіс, я прашу, прашу вас, людзі ўсёй зямлі, каб не паліў агонь дзяцей, каб цукар есці ім далі.

ў гэтым праклятым лагера! Асабліва шкада было дзяцей. Маленькія, безабаронныя, яны не паспелі яшчэ моцна стаць на ногі, як ужо аказаліся ахвярамі гітлераўскіх чалавеканенавіснікаў.

Успамінаючы пра жахі Асвятніца, я з глыбокай упэўненасцю думаю: не, гэта не павінна паўтарыцца! Усе савецкія жанчыны, жанчыны-маці іншых краін, у тым ліку Злучаных Штатаў Амерыкі і Англіі, павінны яшчэ гучней, яшчэ больш рашуча выступаць за мір.

Вайна, гэта вялікае няшчасце для народаў. Мы, беларускія жанчыны, ведаем гэта па ўласнаму вопыту. Пасля таго, як мяне за сувязь з партызанамі забралі гестапаўцы, мае дзеці, Уладзімір і Аляксандр, засталіся ў Мінску адны. Ім тут таксама было не соладка! З кватэры іх выгналі; давялося бадзяцца па горадзе, занятым ворагам, начаваць, дзе давядзецца, часта — пад плотам, есці тое, што пададуць добрыя людзі. У 1945 годзе, вярнуўшыся, нарэшце, дамоў, я адшукала дзяцей, і не адразу іх пазнала — да таго яны абадраліся і змідарнелі...

Цяпер усё засталася ззаду. Цяжка было гадаваць дзяцей, але нічога — выгадвала і вывела ў людзі.

У Міжнародны дзень абароны дзяцей я разам з мільёнамі іншых савецкіх жанчын узнімаю свой голас супроць вайны, за мір ва ўсім свеце, за дружбу паміж народамі.

Соф'я СТАТКЕВІЧ

Мінск

На здымку вы бачыце старшыню Су-светнай дэмакратычнай федэрацыі жан-чын Эжэні Катон. Як расчулена пры-нулася да яе дзяўчынка.

— Мы абаронім цябе ад жахаў новай вайны. — гавораць добрыя вочы і свет-лая ўсмішка гэтай сівавалосай жанчы-ны, якая ўсё жыццё прысвяціла барацьбе за шчасце дзяцей.

А гэта — маціна памочніца. Адразу ві-даць: добрая будзе гаспадыня.

Фото І. Стэца.

Дзецям — мір

Аляксандра УС

ДАРАГІ чытач! Паглядзі на мілыя, слаўныя дзіцячыя тва-рыкі, змешчаныя на гэтай старонцы. Сёння гэта яшчэ маленькія бесклапотныя птушаня-ты, а хутка прыйдзе да іх школа, радасць працы. Яны будуць узво-дзіць новыя будынкі, фабрыкі і заводы, вырошчываць збожжа, са-дзіць новыя сады, ствараць мас-тацкія творы.

Кім яны стануць, сказаць яшчэ нельга, а тое, што іх чакае свет-лае дзяцінства і юнацтва, гэта на-пэўна. Аб гэтым паклапоціцца маці-Радзіма.

Зараз яны жывуць яшчэ ў све-це цацак. Усім ім патрэбны прыго-жыя лялькі і конікі, паравозы і аўтамабілі, кубікі і малюнкі. А хутка прыйдзе пара каляровых алоўкаў, цікавых кніжак з малюн-камі, школьных падручнікаў.

Каб задаволіць усе іх патрэбы, на многіх прадпрыемствах краіны старанна працуюць рабочыя, кан-структары і мастакі, ствараючы ўсё новыя і новыя прадметы, не-абходныя для дзяцей.

Многімі новымі цікавымі тво-рамі мастацкай літаратуры пара-дуюць дзяцей у гэтым годзе шмат-лікія выдавецтвы. Толькі па Бел-дзяржвыдавецтву выйдзе 64 на-звы кніг, агульным тыражом у 1.601 тысячу экзэмпляраў.

Перад тысячамі дзяцей гасцін-на адкрыюцца новыя школы. Светлыя ўтульныя класы запоў-няцца звонкімі галасамі перша-класнікаў. Інстытуты, універсітэ-ты, тэхнікумы, рамесныя вучы-лішчы папоўняцца новымі выха-ванцамі.

Перш чым засесці за школьныя парты, дзеці нашай краіны пра-вядуць цікавае лета. Паркі, сады, дачы, лясныя школы, піонерскія

лагеры, санаторыі і дамы адпа-чынку застракаюць вясёлай, жыццерадаснай дзетварой. Колькі прывабных гульняў чакае іх: лоў-ля матылёў, збіранне кветак, гульні на свежым паветры, экскур-сіі, паходы па родным краі, зборы гербарыяў, удзел у палявых рабо-тах. Штогод больш 6 мільёнаў дзяцей праводзяць свой адпачы-нак у піонерскіх лагерах і санато-рыях.

Нядрэнна правядуць лета і тыя з дзяцей, якія застануцца ў гора-дзе. Дзіцячыя пляцоўкі прыва-бляць іх увагу, цікавымі заняткамі зоймуць іх час, насыцяць яго ба-гатым зместам.

Школа, сям'я, радыё, кіно, тэ-атр, літаратура фармуюць све-тапогляды маленькіх савецкіх гра-мадзян — нашай цудоўнай будучы-ні. У імя іх шчаслівага і розна-стайнага жыцця Радзіма не шка-дуе ні сіл, ні сродкаў.

Вялікае шчасце быць маці. Асабліва маці ў Савецкай краіне. Клопаты аб дзіцяці пачынаюцца яшчэ да яго з'яўлення на свет. Жаночыя кансультацыі сочаць за станам здароўя будучай маці.

Амаль усе новыя грамадзяне краіны з'яўляюцца на свет у ра-дзільных дамах, пры кваліфікава-най медыцынскай дапамозе. Дзі-цячыя кансультацыі пільна сочаць за развіццём і выхаваннем дзіця-ці. Прадоўжаны да 112 дзён вод-пуск па цяжарнасці і родах спры-яльна адаб'ецца на здароўі маці і дзіцяці.

Вялікую ролю ў выхаванні дзя-цей адыгрываюць дзіцячыя яслі і дзіцячыя сады. Няхай іх сёння яшчэ не хапае, але заўтра, з году ў год, іх становіцца ўсё больш і больш.

Вялікім сем'ям дзяржава аказ-

Самае цяжкае для будучай краўчыкі — уцягнуць у іголку нітку...

Фото С. Чарэшкіна.

і шчасце!

вае грашовую дапамогу. Штогод выплачваецца па многадзетнасці каля 200 мільёнаў рублёў.

Хто не ведае ў калгасе імя Фрунзе Новамышскага раёна мно-гадзетнай сям'і Артухевіч? Ад дзяржавы яна атрымала каля 35 тысяч рублёў дапамогі. Акрамя таго, дзяржава бясплатна навучае ўсіх дзяцей гэтай вялікай сям'і, дае ім магчымасць выйсці ў людзі. Кожнага з дзесяці дзяцей Вольгі Якаўлеўны чакае светлы, шчаслівы лёс.

Не забыла Савецкая дзяржава і тых, хто выгадаваў сваіх дзяцей для шчасця чалавецтва, і тых, хто

адаў сваё маладое жыццё за сва-боду і незалежнасць Радзімы.

Жанчыны, жанчыны-маці ўпі-салі шмат слаўных старонак у летапіс барацьбы, якую вёў савец-кі народ у час Вялікай Айчыннай вайны. Яны і зараз сваёй сумлен-най і самаадданай працай абараня-юць мір ва ўсім свеце, жывымі справамі на прадпрыемствах і ў калгасах узбагачаюць нашу Радзі-му — апору сілы і магутнасці мі-ралюбівых людзей свету.

Савецкія жанчыны ўсім сэрцам з тымі, хто ненавідзіць вайну. Яны жадаюць жыць у міры і спа-коі. Яны не хочуць, каб маці ін-шых краін пазналі тое, што давя-лося ім, савецкім жанчынам, пе-ражыць апошняй вайной. Яны працягваюць руку дружбы жанчы-нам усіх краін і заклікаюць да ўзаемаразумення і давер'я паміж

Піонеры міжквалгаснага лагера «Бераж-на» Карэліцкага раёна Гродзенскай воб-ласці за ранішнім умываннем.

Добра папрацаваць у школьным садзе. На здымку: шасцікласніцы Мінскай сярэдняй школы № 15 Таня Сямашка і Валя Зароўская.

У Мінскім дзіцячым доме № 8 вы-хоўваюцца таленавітыя дзеці. Дзяр-жава не шкадуе сродкаў і сіл на тое, каб кожны выхаванец атрымаў му-зычна-мастацкую адукацыю. На здым-ку: завуч дзіцячага дома М. А. Лісі-цын на занятках з юнай цымба-лісткай Любові Сяржынскай.

Фото В. Вяхоткі.

народамі. Яны пранануюць аб'ед-наць свае сілы з перадавымі людзьмі свету, каб разам з імі асвятляць шлях да шчасця нашым дзецям.

Няхай нашы дзеці, усе дзеці свету як падраснуць, рушаць на-перад навуку, тэхніку, мастацтва, культуру.

Няхай жыццё простых і сумлен-ных людзей свету не азмрочвае чорнае крылле атамных бамбар-дзіроўшчыкаў.

Няхай маці ўсіх краін і канты-нентаў адвядуць руку забойцаў і не дадуць успыхнуць новай вайне.

Няхай у Міжнародны дзень аба-роны дзяцей, які штогод адзна-чаецца першага чэрвеня, яшчэ мац-ней загучыць голас усіх маці све-ту супроць падпалышчыкаў новай вайны.

Дзецям — мір і шчасце!

Па імях да Кастрычніка

А. Н. Цярэнцьева

Дарагія таварышы! Па просьбе рэдакцыі запісала я некаторыя мае ўспаміны аб 1917 годзе і, часткова, аб 1915 і 1916 гадах, паколькі гэта аказалася неабходным для сувязі і паслядоўнасці расказу. Адносяцца гэтыя ўспаміны да падзей, якія адбываліся на Заходнім фронце і ў горадзе Мінску. Пасылаю гэтыя старонкі.

ЛЯЖЫЦЬ у мяне ў сталае канверт з фатаграфіямі, якія вельмі берагу. Гэта — здымкі, зробленыя мною на Заходнім фронце ў першую імперыялістычную вайну, у 1915, 1916 і 1917 гадах.

Вось яны, застылыя на паперы імгненні перажытага... Вось неба ў змрочных ветраных хмарах, а зямля ўзнятая выбухам. Вось на чорным папалішчы тырчыць адзін комін і каля яго жанчына з дзяўчынкай. Вось нясуць да двухколі з чырвоным

крыжам раненага. Але і цяпер бачу я значна больш таго, што паспеў тады схпіць аб'екты майго фотаапарата. Я бачу колер гэтага неба, ён распалена-чырвоны ад пажару; памятаю твар жанчыны і вочы яе дзяўчынкі; чую стогны параненага і бачу кроў, якая сочыцца праз белыя бінты. Колькі горычы, колькі болю...

Але ў мяне тут ёсць яшчэ адзін здымак, зараз знайду яго... Ён — самы дарагі для мяне. Вось ён, на ім — два чалавекі. Гэтаму здымку сорак два гады, і твары магу адрозніць толькі я, таму што добра іх памятаю.

Гэта — радавыя салдаты, санітары. Сканцэнтраваны, быццам нават сумны Дзімідаў, рабочы з Яраслаўля, і вясёлы, вынаходлівы украінец Крыўша. На здымку яны — зусім аднолькавыя: у іх аднолькавыя бароды, аднолькавыя боты, і стаяць яны абодва, рукі па швах, акуратна падцягнуўшы рамяні на сваіх выцёртых, пакамечаных аднолькавых шынялях. Дзве крупіцы велізарнай, чатырнаццацімільённай салдацкай арміі. Для тых, хто цаной жыцця гэтых мільёнаў задумаў заграбці чужыя землі, для тых, хто на крыві іх нажываў нечуваныя барышы, яны былі безаблічнай шэрай «масай». Але мы ведалі салдат у твар, а яны ведалі нас. Мы былі заадно.

Мы — гэта тыя, каго пасылала партыя. Я была тады ваенным урачом, працавала ў 9 Перадавым атрадзе Чырвонага Крыжа на Заходнім фронце. Наш атрад ратаваў раненых, аказваў ім медыцынскую дапамогу, дзейнічаў ён на самай перадавой лініі агню. Гэта была, вядома, патрэбная святая справа. Але яна была ў мяне не адна. Галоўнай справай, дзея якой я і пастаралася трапіць на перадавыя пазіцыі, — была наша, партыйная справа.

Мы ішлі ў акопы, да салдат, сярод якіх былі ў нас верныя таварышы і сябры. Нікчэмная, тужліва-пакутлівая вайна душыла перш за ўсё і больш за ўсё іх, салдат. Размоклы пад дажджом акопы, вошы, дрэнная ежа, ганьба пастаянных паражэнняў... А чым было перамагаць? Да вінтовак часта не давалі пат-

ронаў, кулямётныя стужкі не падыходзілі да кулямётаў. Яны атрымлівалі пісьмы ад родных і даведваліся пра галадоўкі ў тыле, пра беспрацоўе, пра разруху.

Мы павінны былі дапамагчы ім разабрацца ў класавай сутнасці падзей. Павінны былі назваць ім імёны віноўнікаў, раскрыць ім усю праўду аб неразумным цару, якім круціла імператрыца, немка з Гесена, аб прахадзімцу Распуціне, які круціў імператрыцай і ўсім царскім домам, аб здрадніках-міністрах, якія прадавалі радзіму немцу. Мы імкнуліся ўзняць іх дух, расказвалі аб рэвалюцыйнай барацьбе рабочых, аб росце сіл рэвалюцыі, якая нясе вызваленне.

Трэба было, каб салдаты адчулі неабходнасць далучыцца да рэвалюцыйных рабочых, каб яны ўбачылі той адзіны выхад з ганебнай, усёпажыраючай вайны, на які ўказваў Ленін. Выхад гэты быў у тым, каб павярнуць зброю супроць сваёй буржуазіі, супроць свайго імперыялістычнага ўрада.

Для яснасці прыдзецца мне каратка расказаць аб тым, як стала я ўрачом, як трапіла на фронт. У тыя гады для нас, жанчын, шляхі ніхто і нікуды не адкрываў.

Па паходжанню я не з рабочых і не з сялян. Бацькі мае былі памешчыкі, багацеі. У нашым велізарным доме, у Разані, знаходзілася дваццаць два чалавекі прыслугі. Але я і мае браты не ведалі светлага, радаснага дзяцінства. Наш багаты дом не саграваў нас цяплом сямейнага ачага.

Маці жыла ціха і замкнёна на сваёй палавіне. Бацька, наадварот, вельмі шумна — на другой. Ён жыў, як у чадзе, піў, куціў, прывозіў у дом цыганак.

Невядома як склалася-б мае жыццё пры такім выхаванні. Але ў Разані сустрэліся мне добрыя людзі. Брат пазнаёміў мяне з палітычнымі ссыльнымі, якія тады там жылі. Яны разгарнулі рэвалюцыйную прапагандысцкую дзейнасць у швейных і кравецкіх майстэрнях, сярод рабочых чыгуначнага дэпо. З велізарнай стараннасцю выконвала я тады першыя даручэнні, ганарылася, калі ў чым-небудзь магла быць карыснай таварышам. Вучылася я добра. Але цяпер пачала імкнуцца да ведаў свядома, бачачы перад сабой мэту, жадаючы прынесці карысць людзям.

Скончыўшы гімназію, а скончыла я яе з залатым медалем, я назаўсёды парвала з домам, паехала, адмовіўшыся ад якой-бы там ні было дапамогі. Каб пракарміцца, давала ўрокі, працавала на вытворчасці і вучылася. Скончыла шасцігадовыя Вышэйшыя жаночыя курсы ў Маскве. Стала ўрачом-псіхіятрам. Закончыўшы ардынатуру ў клініцы нервовых хвароб пры тых-жа курсах, напісала першую навуковую работу, якая была надрукавана ў нямецкім часопісе, — так ужо тады было заведзена. Вельмі прыйшлася па душы мне навуковая работа.

Але пачалася першая імперыялістычная вайна. Партыйны абавязак клікаў туды, дзе было цяжэй за ўсё, — на фронт, на перадавыя пазіцыі.

Як-жа было трапіць на фронт? Жанчын-жа ў ваеннае ведамства і на парог не пускалі.

Спачатку я паступіла ў Чырвоны Крыж. І калі

мяне накіроўвалі на работу, я не выказвала асаблівай пачцівасці да начальства, наадварот, я закідала яго рапартамі аб усялякіх агіднасцях, рабунках, злоўжываннях, — а яны-ж былі скрозь і ўсюды. Начальству гэта вельмі хутка надакучвала, і яно перакідала мяне куды-небудзь далей. Так з Петраграда я трапіла ў горад Люблін, адтуль — на Поўднёва-заходні фронт, а ўжо адтуль, — нарэшце, на сапраўдную справу, на перадавыя пазіцыі Заходняга фронту. Мне адразу-ж удалося наладзіць сувязь з цэнтрам. Я пачала атрымліваць адтуль літаратуру, кіруючыя партыйныя матэрыялы.

Хадзіць у акопы, гаварыць з салдатамі я любіла. Я бачыла, як рады яны майму прыходу, што яны мяне чакалі. Яны ведалі мяне, як урача. Ваенны ўрач — гэта афіцэр, «яго высокаблагароддзе». Але пры гэтых сустрэчах яны называлі мяне проста і вельмі: «паненкай». І прыходзіла я да іх не ў афіцэрскай форме, а ў салдацкай гімнасцёрцы, без пагонаў. Дазвол на гэта даў мне сам корпусны генерал.

— Ужо вельмі, вашае высокаправадзіцельства, надакучвае мне, як жанчыне, казыраць, — паскардзілася я аднойчы.

Ён разумеючы пасмяяўся і дазволіў у час адпачынку хадзіць без пагонаў. У пачцівым тоне, якім генерал гаварыў са мной, я ўлоўлівала адценне скрытага іранічнага неўразумення. Вядома, ён лічыў мяне дзівачкай: адукаваная жанчына, якая валодае замежнымі мовамі, мае званне, становішча ў грамадстве, прыкметная на корпусных і дывізіійных вечарах, — і лезе ў бруд, у акопы, скача на кані... «Патрыятычныя»-ж пачуцці можна было-б заспакойваць у якім-небудзь жаночым добрачынным гуртку. І як магло-б прыйсці яму ў галаву, што перад ім — большэвік, франтавы агітатар, які ўсімі сіламі душы ненавідзіць і яго і ўсю правячую кліку.

Але вось наш 9-ы Перадавы атрад хутка страціў рэпутацыю і трапіў пад падазрэнне вышэйшага начальства. Нядобрадзейнасць яго ўбачылі перш за ўсё ў тым, што нас любілі салдаты і лічылі сваімі баявымі таварышамі за тое, што мы працавалі на самай перадавой лініі агню. І па настрою салдат пачалі здагадвацца, што сярод іх вядзецца нейкая работа. Загад Вярхоўнага камандавання — і мы перакінуты на Поўднёва-заходні фронт. На новым месцы здалося сумна. Ваенных дзеянняў амаль не праводзілася, партыйных сувязей не было. Выручыў мяне мой стары, забыты рэўматызм, які раптам абвастрыўся. І мяне адвезлі ў Кіеўскі шпіталь.

У Кіеве нашы арганізацыі дзейнічалі. І калі я падлячылася, мне дапамаглі перавесціся зноў на Заходні фронт, у Мінскі зборны псіхіятрычны пункт па эвакуацыі і апекаванню душэўна-хворых воінаў.

Мінск тады быў цэнтрам Заходняга фронту. І справы тут, — толькі паспявай, працуй. Вось дзе патрэбны былі мае верныя сябры і памочнікі — санітары з нашага былога атрада. І я дабілася іх пераводу ў Мінскі шпіталь. Сярод іх былі і Дзямідаў з Крыўшай.

Талковыя, кемлівыя Дзямідаў і Крыўша вялі вялікую работу ў акопах, сярод салдат і сярод раненых. А тут, пры Мінскім псіхіятрычным шпіталі, які, па сутнасці, з'яўляўся цэнтральным псіхіятрычным шпіталем Заходняга фронту, іх здольнасці разгарнуліся ў поўную сілу. Мы адпраўлялі санітарныя цягнікі ў Баранавічы, у Асіповічы, у Маладзечна, у Маскву. Дзямідаў і Крыўша ездзілі з гэтымі цягнікамі, суправаджаючы раненых. Яны ведалі ўсё: дзе якія стаяць часці, які настрой іх асабовага складу, яны прывозілі літаратуру, дырэктывы партыі, газеты.

Агітацыйнай работы ў акопах тут мы таксама не кідалі. Мы замацоўвалі наш уплыў і арганізацыйна. У часцах ствараліся большэвіцкія ячэйкі. Былі яны яшчэ невялікія, але мы ўжо маглі праводзіць це-

раз іх усю сваю работу. Пры абмеркаванні падзей, якія разгортваліся ў краіне, дух захоплівала і ў таго, хто слухаў, і ў саміх агітатараў.

Якія весткі прыходзілі з Масквы, з Піцера! Народ разграміў арсенал, і ў рукі рэвалюцыйных рабочых трапілі дзесяткі тысяч вінтовак! Рота за ротай пакідалі казармы. Салдаты адмаўляліся страляць у народ. А ўжо калі салдат са зброяй выходзіць з казармы і далучаецца да паўстаўшага народа, — тады народ пераможа напэўна!

І народ перамог! Улада самадзяржаўя пала. Палітычная работа цяпер вялася адкрыта. Салдаты, таксама як і афіцэры, былі цяпер «грамадзянамі свабоднай Расіі». Хлеб, мір і свабода! Гэтыя словы чуліся часцей іншых. Яны былі самымі жаданымі.

Тады ўзнікла перад намі нялёгкая задача: перасцерагчы людзей ад ап'янення першымі радасцямі свабоды, растлумачваць ім, што да поўнай перамогі рэвалюцыі яшчэ далёка. Трэба было раскрыць ім усю буржуазную сутнасць Часовага ўрада, даказаць, што ён не дасць народу ні міру, ні хлеба, ні свабоды.

Трэба было таксама збіць гонар з меншавіцкіх балбатуноў, якія гаварылі свае подлыя прамовы аб вайне «да пераможнага канца», аб «гістарычнай памылцы» большэвікоў, якія хочуць соцыялістычнай рэвалюцыі, а Расія, бачыце, да яе яшчэ не дарасла.

Вельмі дапамагаў нам тады наш партыйны друк, любімая салдацкая газета — наша «Окопная правда».

Жыццё хутка паказала, наколькі правільна ацэньвала партыя большэвікоў і яе вялікі правадыр Вадзімір Ільіч Ленін здрадніцкую сутнасць Часовага ўрада. Калі даведаліся, што Керэнскі дзякаваў казакаў і юнкераў за тое, што яны стралялі ў народ 3 ліпеня, і што ён забараніў большэвіцкія газеты «Правду» і «Окопную правду», — то рассяліся апошнія ілюзіі нават у самых даверлівых.

У нас, на Заходнім фронце, канец двоеўладдзя выліўся ў бессаромнае ганенне на ўсіх самых актыўных, самых лепшых людзей. У турму засадзілі членаў палкавых, дывізіійных і корпусных камітэтаў, узяліся і за «распусную салдатню», хапалі ўсіх, у каго знаходзілі «Окопную правду»; хто сказаў хоць слова супроць вайны.

Ніколі не была так набіта вялікая турма ў Мінску. Зноў спатрэбілася мне мая старэнькая салдацкая гімнасцёрка.

Зноў прыходзілася весці работу нелегальна, тайком. Не кідаючы справы ў часцах, я пачала хадзіць у турму. Тут быў амаль увесь наш актыў.

Цяпер уся наша работа насіла канкрэтную накіраванасць: мы рыхтаваліся да ўзброенага паўстання. Мы адбіралі са зняволеных «дзiesiąткі», з іх фарміравалі ўзводы і роты будучага рэвалюцыйнага палка. Старасты гэтых «дзiesiąтак» пасылаліся ў горад «за правізіяй». Там яны бывалі на партыйных сходах, даведваліся пра ўсе навіны, прыносілі партыйную літаратуру.

У турме мы праводзілі сходы, спявалі, развучвалі там «Інтэрнацыянал». Мы не толь-

А. Н. Цярэнцьева ў 1917 г.

кі спявалі: «Гэта ёсць наш апошні і рашаючы бой», — мы былі да яго гатовы.

Звычайна пры апісаннях турмы ўспамінаюцца змрочныя скляпенні, злавесны лясак запораў, жалезныя краты. Мне турма запомнілася велізарнай чорнай скалой, якая ўзвышалася над цёмнымі, крывымі домамі тагачаснага Мінска, — хадзіла-ж я ў турму заўсёды ўначы. Ды яшчэ... мае ўласныя боты запомніліся. Яны, як мне здавалася, стукалі па бруку на ўвесь горад, калі я, крадучыся ад начных патрулёў, прабіралася да турмы і ўздыхала вольна, адчуўшы, як за мной зачыняліся турэмныя вароты.

Памятаю дзень, калі Крыўша, вярнуўшыся з чарговай паездкі, бег мне насустрач з нейкімі лістамі. Яшчэ здалёк кінуліся ў вочы вялікія літары: «Да грамадзян Расіі». Гэта быў зварот большэвікоў да народа. Гучна, радасна, урачыста чыталі мы ўголос: «Часовы ўрад скінуты!» Вось ён, прыйшоў наш час! Вось яна — рэвалюцыя рабочых, салдат і сялян.

Падзеі на Заходнім фронце развіваліся імкліва і амаль без крыві. Атрымалі справядлівую адплату толькі тыя з афіцэраў, якія былі асабліва ненавісны салдатам за жорстнасць і бесчалавечнасць. Яны былі застрэлены былымі падначаленымі. Многія афіцэры ўцяклі з фронту, сарваўшы свае пагоны.

Улада ў арміі перайшла да салдацкіх камітэтаў. У гэты час я была выбрана ў склад Мінскага Савета рабочых і салдацкіх дэпутатаў. Я была членам прэзідыума і намеснікам старшыні. Стала я таксама членам Ваенна-Рэвалюцыйнага камітэта, камісарам Чырвонага Крыжа Заходняга фронту. Была яшчэ галоўным урачом Мінскага псіхіятрычнага шпіталю. Пералічваючы ўсе свае тагачасныя пасады, я не баюся за сваю скромнасць. Справа была не ў маіх заслугах і талентах. Гэта азначала, перш за ўсё, тое, што ў нас тады было яшчэ малавата людзей, і нам прыходзілася брацца за самыя рознастайныя справы. Тады-ж спатрэбілася мне і маё ўменне абыходзіцца са зброяй. Контррэвалюцыйных выступленняў было нямнога, але займацца імі ўсё-ж прыходзілася.

Мне даручалася праводзіць асобныя аперацыі. Раскажу аб адной-двух. Недалёка ад Баранавічаў засеў атрад «Ударнага батальёна смерці». Складаўся гэты батальён з інстытутаў, гімназістаў, якія заседзеліся ў старэйшых класах, і ўсякіх экзальтаваных дзяўчат, якія пакляліся свайму куміру — Сашы Керэнскаму «не здавацца да самай смерці».

Было іх сотні дзве. Заселі яны ў акопе, у лагчыне, вельмі зручнай для абароны і зусім нязручнай для атакі. З ваеннага пункту погляду наша задача была не такая простая. Ім, з укрыцця, нас усіх добра відаць, а нам да іх дабірацца амаль па голым месцы, па лагчынцы, дзе там-сям кучаравіўся бязлісты хмызняк. Ішоў са мной поўзвод. Падзяліла я яго на дзве групы, загадваю абысці варожы акуп і ўзяць яго з флангаў. Ідзем, зямля нейкая прэстая — снег толькі выпаў і растаў, слізкая; агідна ў такую грязь і паўзці, класціся, але прыдзецца, як толькі праціўнік нас выявіць. «Ударніцы» адкрылі па нас хаатычную страляніну, але ўсё чамусьці прама перад акапам, так што, дзякуй ім, класціся і паўзці не давалася. Задачу мы выканалі чыста: да праціўніка падышлі з абодвух флангаў адначасова, штыкі ўперад і, сходу, адразу, усе мае хлопцы як грывнулі: «Рукі ўгору!» У акопе — віск, крыкі, паніка. Камандзір, Маруся б'ецца на зямлі ў істэрыцы. Мы раззброілі ўсіх ваяўніц і пагналі ў турму. Страт не было ні з таго, ні з нашага боку. Але трафеі мы ўзялі багатыя: ва ўсіх «ударніц» была вельмі добрая англійская і амерыканская зброя.

6 Апорай нашай, нашай аховай быў Першы рэвалюцыйны полк Мінскага Савета, сфарміраваны намі

ў турме. Ён вельмі добра правёў раззбраенне польскай дывізіі, якая імкнулася весці барацьбу супроць рэвалюцыі ў Мінску. На маю долю выпала абезгалоўіць дывізію, узяць камандуючага, графа Доўбар-Мусніцкага. Чырвонагвардзейцы «знялі» знадворную ахову, а я з некалькімі з іх увайшла ў дом, дзе знаходзіўся гэты самы Доўбар. У прэдняй стаяў на варце польскі легіянер. Ubачыўшы нас, ён скеміў у чым справа, падняў рукі і ціха аддаў нам зброю. Граф быў у пасцелі. Першае, што ён убачыў, было дула майго рэвальвера. А сярод ночы раптам зазірнуць у чорную зрэнку рэвальвера, ды яшчэ так блізка, — радасці мала. І граф, падначальваючыся маёй камандзе, падняў рукі. А таварышы пачалі збіраць зброю. Ёю была ўвешана ўся сцяна. Не забылі мы і рэвальвера пад падушкай, аб якім не паспеў успомніць яго гаспадар. У графа ўзбраенне таксама было цудоўнае: вінтоўкі і рэвальверы, асабліва мне запомнілася шабля з чаканным сярэбраным эфесам.

Даводзілася мне таксама вадзіць атрады на захоп складаў баявога снаражэння, боепрыпасаў. Ахова не аказвала нам ніякага супраціўлення і здавала ўсё паслухмяна.

Але так гладка ішло не ўсюды. Урачы Чырвонага Крыжа Заходняга фронту склікалі нелегальны з'езд і прынялі рашэнне: спыніць работу, шпітальную маёмасць усю ліквідаваць, каб не дасталася большэвікам. Што тут павінен быў зрабіць камісар Чырвонага Крыжа?

Вырашыла ісці на гэтае зборышча контррэвалюцыянераў і пастарацца зрабіць уплыў на іх. Памятаю, ішла па вуліцы спяшаючыся. Што ім сказаць? Чым іх праняць? Як абразуміць? «Пачну, — думаю, — з абавязку ўрача перад народам. Скажу аб Чырвоным Крыжы, гэта-ж эмблема чалавечай міласэрнасці. А вышэйшая праява міласэрнасці зараз у тым, каб спыніць вайну, чаго і дабіваюцца большэвікі». Але яны, як толькі мяне ўбачылі, паднялі свіст, крык, заспявалі «Божа, цара храні». Быў са мною толькі адзін чалавек — урач Стратонаў. Мы з ім пайшлі. Ваенна-Рэвалюцыйны камітэт паслаў дзесяць чырвонагвардзейцаў, і яны разагналі гэты з'езд, а старшыню прыйшлося на некалькі дзён нават арыштаваць. У рэакцыйных газетах, якія тады яшчэ выходзілі, мне і доктару Стратонаву аб'яўляўся бязлітасны байкот — за разгон з'езду, за штыкі, якія накіраваў урач на ўрача, чаго не было яшчэ ў гісторыі «шматпакутнай рускай інтэлігенцыі».

Байкот гэты я перажыла і засталася цэлая і непашкоджаная, а прадстаўнікі «шматпакутнай рускай інтэлігенцыі», нарэшце, адумаліся і пачалі працаваць.

Першым крокам маладой Совецкай улады быў яе дэкрэт аб міры. Нарэшце дачакаліся нашы салдаты гэтага дня! Ім дазваляецца пакінуць надакучыўшыя акопы, іх адпраўляюць дамоў!

Але прапускаць у тыл такую колькасць узброеных людзей было рызыкаўна: зброя магла трапіць у рукі ворагаў рэвалюцыі. На мітынгх, у гутарках мы пераконвалі салдат здаць вінтоўкі. Яны рабілі гэта ахвотна. Яны спяшаліся. Цяплушкі ўжо стаялі на пучках. Хутчэй дадому, да родных, да сваіх даўным-даўно пакінутых спраў!

Але многія з іх не доўга прабывалі дома. Зноў яны ішлі ваяваць. Трэба было адганяць ворагаў, якія перашкаджалі расці і развівацца Совецкай Соцыялістычнай Рэспубліцы. Ішлі ваяваць за тое, каб не было вайны, каб лепш жылося іх дзецям, іх унукам, тым маладым, хто, можа быць, зараз чытае гэтыя радкі...

А. Н. ЦЯРЭНЦЬЕВА

ДАЎНО гэта было. Але як раз памятае Зоя светлую красавіцкую раніцу. Прышоў паштальён і моўчкі паклаў на стол «пахавальную»...

— Не гаруй, мама, — як магла, суцяшала яна маці. І плакалі разам...

Дзесьці ў далёкіх землях пахавалі людзі Антона Іосіфавіча Кобель — яе бацьку і старшыню калгаса «Рассвет», чалавека, які так любіў Радзіму і ненавідзеў яе ворагаў.

Асунулася, пастарэла за гэтыя дні Ядзвіга Канстанцінаўна.

— Нічога, мама, — пайду працаваць у калгас. А там Жэня з Поляй падраснуць. Як-небудзь пражывем.

Але жыць «як-небудзь» не змагла...

Адам Іосіфавіч Кобель, нязменны брыгадзір калгаса, убачыўшы яе ўпершыню на нарадзе, паківаў галавой:

— Куды-ж цябе прыладзіць, дзяўчынка?

— А навошта мяне прыладжваць? Я не маленькая. Куды пашлеце, туды і пайду. Вы не турбуйцеся за мяне, Адам Іосіфавіч. Хіба не памятаеце, як мы з бацькам на нядзельніках працавалі?

— Ну, годзі, годзі. Ідзі да звеннявой, Ганны Сасіновіч, будзеш лён з дзяўчатамі палоць. Добра?

У канцы месяца брыгадзір урачыста ўручыў ёй новенькую працоўную кніжку і сказаў усміхаючыся: — Не запэкай! — А потым сур'ёзна дадаў. — Памятай: хто гляне ў яе, адразу ўбачыць, што ты за чалавек, якая ў цябе душа і сумленне. А ты — маладзец!

Ішлі месяцы. У зоінай кніжцы з'яўляліся ўсё новыя і новыя лічбы. У канцы года падлічылі — 312 працадзён!

Зноў ішлі за днямі дні... У зімовыя завеі Зою бачылі то ў свірне за ачысткай збожжа, то ў сушыльцы, дзе трапалі лён. З прыходам вясны яна цэлымі днямі прападала ў полі: развозіла ўгнаенні, працавала на сеяльцы, пікіравала расаду. Летам прыходзілі новыя клопаты — лён. Нямала цяжкіх хвілін перажыла Зоя з сяброўкамі па звяну... Але лянок урадзіў на славу: густы, роўны, чысты. Больш як па восем цэнтнераў семя і столькі-ж валакна з кожнага гектара атрымала звяно.

Потым прыйшла халодная, дажджлівая восень.

— Пашанавала-б сябе хоць крыху, дачка, — не сцерпіць часам маці. — Дождж-жа. Пасядзі хоць дзянёк дома.

Смяялася Зоя:

У С Я Ў БАЦЬКУ

— Не бядуй, мама... А што калі бульба пад снег пойдзе?

— Ну, добра, ідзе ўжо, — бурчэла ўслед Ядзвіга Канстанцінаўна. — Уся ў бацьку.

І беглі дзень за днём у працы, у клопатах...

Вёсачка Ленкі, дзе жыў Зоя, выцягнулася ўдоўж бойкай шашы. Летам яе ціхія вуліцы хаваюцца ў густой зяленіне ліп і бяроз. За ваколіцай цягнуцца бязмежныя

палі, і толькі ў далёкім марыве дрыжыць сіняватая нітачка лесу.

Але пройдзеш па вёсцы — убачыш шмат новага. Свежым гонтам блішчаць дахі жывёлагадоўчых будынкаў, у неба ўзняўся выразны сілуэт воданепорнай вежы. Удоўж вуліц і па гарадах пабеглі слупы: у кожным доме радыё, даносіцца гул электраматораў.

Будоўля не спыняецца нават зімой. Збываецца заветная мара зоінага бацькі — зрабіць свой калгас лепшым у раёне. На ўласныя вочы бачыць яна, што творыцца навокал, і радуецца: тут частка і яе працы.

Далёка наперад пайшоў «Рассвет». Летась прыбытак калгаса перавысіў два з паловай мільёны рублёў. З гарадоў адзін за другім пачалі вяртацца тыя, хто калісьці спалохаўся цяжкасцей і кінуў калгас. Іх цягнуць назад не толькі блізкія сэрцу мясціны, але і аплата працадня. Узяць хоць-бы сям'ю Зоі. Утраіх яны атрымалі каля тонны збожжа, пяць тон бульбы і не адну тысячу грашыха.

Усё далей ляціць крылатая слава аб людзях з «Рассвета»: ільнаводах, даярках, цялятніцах, свінарках. Іх імёны занесены на раённую Дошку гонару. Добрая слава ідзе і аб простаі, скромнай дзяўчыне — Зоі Кобель. За сумленную працу яна з'яўляецца ўдзельніцай Усесаюзнай выстаўкі і ўзнагароджана Малым сярэбраным медалем. А нядаўна ў райкоме комсамола ёй уручылі Пахавальную грамату.

— Буду працаваць яшчэ лепш, — сказала Зоя, прымаючы з рук сакратара грамату. — Як кажуць, па сумленню!

В. ХЛІМАНАЎ

Калгас «Рассвет» Слуцкага раёна

Еўдакія ЛОСЬ

ПРЫГОЖЫ ТВАР...

Люблю, пакаюся ў граху,
Любы прыгожы твар.
Страчаю радасна ў шляху
Прыроды шчодры дар.

Люблю, калі усмешку шле,
Люблю, калі суроў,
Калі па ім спакой плыве
Ці ўдарыць раптам кроў.

Прыгожы пажаданы твар...
Ад мацеры навек
Такой атрыман гэты дар,
Шчаслівы чалавек.

Ты гэтым дарам даражы
Ды помні да таго-ж:
Яму цвісці дапамажы,
Пасільна ўпрыгож.

Не касметычнаю мазнёй,
Не чубам да плячэй, —
Але душэўнай чысцінёй
І думкай паярчэй.

Заліць яго не дапусці
Ляноты малаком.
Ты твар прыгожы асвятлі
Тварэння аганьком.

І хай тады з яго партрэт
Стварэе сам мастак,
Хай стане ён агнём сагрэт
Фатаграфічных атак.

Няхай ваш профіль ці анфас
Вітрына зберажэ,
Каб кожны, глядзячы на вас,
Хацеў папрыгажэць.

У нас прыгожае жыццё!
Жыццё ва унісон
Гары, прыгожых воч касцёр,
Гучы, прыгожы тон!

Прыгожы твар — вялікі дар,
На шчасце людзям ён,
На ўзлёт цудоўных, светлых мар,
На працы шчырай плён!

ПАЎСЮДЫ ў Індыі можна сустрэць цудоўныя помнікі культуры, якая пышна расцвіла тут шмат стагоддзяў таму назад. У музеях мы бачылі цікавыя вырабы з каменю, бронзы, слановай косці. Па ўсёй індыйскай зямлі раскіданы выдатныя архітэктурныя збудаванні з прыгожай скульптурай і фрэскамі.

Індыйская цывілізацыя — адна з самых даўніх на свеце. Індыйскія гісторыкі лічаць, што першыя заваёўнікі, якія прыйшлі ў Індыю за некалькі тысячагоддзяў да нашай эры, знайшлі тут добра распланаваныя гарады з брукаванымі вуліцамі і камяніцамі.

За некалькі стагоддзяў да нашай эры ў розных частках Індыі ўжо існавалі добра абсталяваныя цэнтры вышэйшай адукацыі. Старажытныя індыйскія універсітэты ў вялікай колькасці выдавалі кнігі і трактаты па пытаннях рэлігіі, права, маралі, тэхнікі, філасофіі. Яны адыгралі вялікую ролю ў развіцці індыйскай паэзіі і драмы. Старажытныя індыйскія вучоныя, як сведчаць гісторыкі, у самым пачатку нашай эры перасякалі Гімалайскія горы і бліжэйшыя моры, пашыраючы свае вучэнні ў розных дзяржавах Азіі.

Індыя перажыла шмат чужаземных набегав. Але культура яе, цесна звязаная з народнымі крыніцамі, не страціла глыбока самабытнага характару.

Вялікім тормазам у развіцці гаспадарчага і культурнага жыцця Індыі быў перыяд англійскага каланіяльнага панавання.

Зараз, заваяваўшы незалежнасць, індыйскі народ не траціць часу. Маладая Індыйская рэспубліка дабілася вялікіх поспехаў ва ўмацаванні гаспадарчага жыцця ў выніку выканання першага пяцігадовага плана. Яшчэ большыя надзеі ўскладаюцца на другую пяцігодку.

Вочы юнакоў і дзяўчат Індыі свецяцца гарачым жаданнем вучыцца, аддаць свае сілы і веды незалежнай радзіме. Пытанні адукацыі стаяць у цэнтры ўвагі грамадскасці і ўрада. Па ўсёй краіне ідзе адраджэнне культурнага жыцця. Урад Індыйскай рэспублікі стварыў нацыянальны культурны трэст, задачай якога з'яўляецца шырокае развіццё культуры і мастацтва. Сваю работу трэст праводзіць з дапамогай трох нацыянальных акадэмій: Акадэміі індыйскіх моў, літаратуры, філасофіі і гісторыі; Акадэміі мастацтваў і архітэктуры; Акадэміі танца, драмы і музыкі, адкрытай у студзені 1953 года. Яна заклікана садзейнічаць развіццю музычнага і драматычнага мастацтва Індыі, уключаючы кінематаграфію. Разам з тым яна каардынуе дзейнасць мясцовых арганізацый, кіруе падрыхтоўкай музычных і тэатральных кадраў, арганізуе розныя святы і фестывалі.

Амаль ва ўсіх буйных гарадах Індыі ёсць багатыя музеі і выстаўкі. У 1954 годзе была адкрыта Нацыянальная галерэя сучаснага мастацтва, дзе знаходзяцца творы вялікіх індыйскіх мастакоў, у тым ліку Рабіндраната Тагора,

У ІНДЫІ

(Працяг. Пачатак у № 4).

Нандалала Боза, Джаміні Роя. У 1949 г. узнік Індыйскі совет па культурных сувязях з іншымі краінамі.

У Індыі вельмі папулярны маляўнічыя, яркія святы і фестывалі. Буйнейшым агульнадзяржаўным святам з'яўляецца Дзень Рэспублікі, які адзначаецца штогод 26 студзеня. У гэты дзень у 1950 годзе Індыя была абвешчана Рэспублікай.

Народных свят, або фестываляў, у Індыі налічваецца больш сотні. Большасць звязана са зменай пары года, гадавінамі нацыянальных герояў, з рознымі рэлігійнымі абрадамі.

«Дывалі» — самае папулярнае з нацыянальных свят Індыі — святкуецца штогод у лістападзе. Існуе шмат легенд аб паходжанні гэтага свята, але сэнс іх зводзіцца да аднаго — «Дывалі» сімвалізуе перамогу добра над злом.

...Праз чарацянныя вароты на подступах да плошчы «Талькатора Гардэнс» у гэты вечар прайшлі многія тысячы людзей. Па ўсёй дарозе ад варот да плошчы выпускалі пахучы дымок незлічоныя лампадкі і курільныя свечкі, сярод якіх гарэлі рознаколерныя электрычныя лямпачкі. Кнот у лампадках працягваўся праз скрыжаванне двух невялікіх драўляных палачак, і ўся гэтая няхітрая канструкцыя свабодна плавала ў вялікай пасудзіне з дрэва або каменю, напоўненай да краёў пахучым маслам, якое пералівалася пры святле агню янтарным бляскам. Электрычныя лямпачкі ў спецыяльных кошычках, зробленых з лучынак бамбуку, травы і лісцяў, былі падвешаны да вярхоў і бамбукавых жэрдак. Чаргуючыся, яны складалі няспынную лінію. Усе агні знаходзіліся вельмі блізка адзін да другога і на рознай вышыні ад зямлі з поўным захаваннем геаметрычных прапорцый своеасаблівага арнаменту, утвараючы нешта накшталт вогненнага калідора.

Цэнтр плошчы «Талькатора Гардэнс» нагадваў вясёлы кірмаш. Здавалася, што шматлікія гандляры паставілі на колы і прывезлі сюды свае магазіны і крамы з усімі таварамі, якія ў іх ёсць: тэкстылем з шоўку і шэрсці, з непаўторнай вышыўкай золатам і серабром, рознымі ўпрыгажэннямі з серабра і бронзы, якімі індыйскія жанчыны не скупяцца аздабляць і шыю, і рукі, і ногі, шматлікімі вырабамі са слановай косці і сандалавага дрэва. Тут былі і цудоўныя карціны «Орыса пата», і цацкі, і цыгарэты, і ядомае лісце бетэлю, і ўсё іншае, што стаіць звычайна на прылаўках індыйскіх купцоў і гандляроў. Побач з крамамі і латкамі размясціліся наспех зробленыя закусачныя, гаспадары якіх узмоцнена частуюць публіку сваімі стравамі, ад якіх у непрывычнага чалавека захоплівае дух — так многа ў іх перцу і іншых прыпраў.

З усіх бакоў высокая ў неба ўзлятаюць велізарныя снапы іскраў, рассякаюць вярчальнае душнае паветра і з трэскам лопаюцца ў вышыні незлічоныя ракеты. Гэта — феерверк.

Вось стаіць група моладзі. Пасярод — высокі юнак з жартамі і прымаўкамі пускае ракеты. Падыходзім бліжэй. Даведаўшыся, што мы з Савецкага Саюза, нас акружаюць шчытным колам, і пачынаецца жывая сяброўская гутарка. «Як вам падабаецца Індыя?». Адказваем, што вельмі.

Юнак невялікага росту ў расшпіленай на грудзях клятчастай кашулі, з бліскучымі ў цемры вачыма вырашыў адразу-ж прадэманстраваць свой феерверк, які ён хаваў на самы канец свята, але ў памяць

Свята «Дывалі» ў Дэлі. Танцы на плошчы.

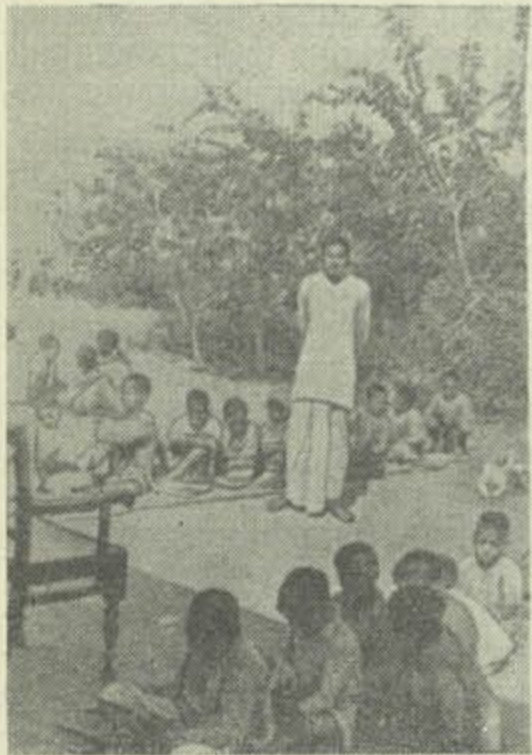
аб нашай сустрэчы, як ён сам растлумачыў, хоча неадкладна пусціць яго ў справу. Юнак трымаў у руцэ невялікі шэры гліняны шар, шчытна заклеены зверху паперай. Вось ён умацаваў свой шар на падстаўцы і ўваткнуў у паперу запаленую сярнічку. Праз момант угору ўзляцеў фантазійскі іскраў розных колераў. Яго таварыш тут-жа запусціў ракету. Яна разарвалася над намі, і вась з неба пачала павольна спаўзаць гірлянда яркіх агнёў. Усе былі вельмі задаволены эфектам. А размова не спынялася. «Дзе Беларусь? Якое там зараз надвор'е?» — адусюль сыпаліся пытанні...

Усюды — сувеніры. Вось цудоўная шкатулка з панцыра чарапахі, зверху — найтанчэйшыя карункі са слановай косці. «А вась вам на памяць аб маёй краме», — сказаў прадавец і, папрасіўшы нас раскрыць далоні, паклаў на іх па кукурузнаму зярнятку. Мы падзякавалі, а ён працягваў загадкава на нас пазіраць. Бачачы, што мы нічога не падзраем, ён з яўным трыумфам паведаміў, што падараванае кожнаму з нас зярнятка не простае, што яно зроблена з лускі панцыра чарапахі. Белы бугарок аказаўся ўмела замаскіраваным касцяным коркам, а ўнутры зерня знаходзілася...

12 сланоў, выражаных са слановай косці. І гэта было зроблена рукамі простага рэзчыка па косці, якіх у Індыі вялікае мноства. Некаторыя схільны лічыць гэта рамяством, але дакладней будзе назваць гэта майстэрствам.

Акадэмія «Сангіт Натак» забяспечыла вялікую культурную праграму на свяце. Не абмяжоўваючыся музычнымі і артыстычнымі сіламі Дэлі, акадэмія запрасіла на свята спевакоў і танцораў з Бенарэса, Удайпура, Бангалора і Танжора. Сюды сабраліся шматлікія ёгі і магі, астралагі і заклінальнікі змей.

З усіх куткоў велізарнай плошчы даносіліся нягучныя, але вельмі выразныя індыйскія народныя песні. Вось на невялікім узгорку пад разложыстым дрэвам сядзяць круж-

Ёсць яшчэ ў Індыі і такія школы, дзе навучанне дзяцей адбываецца пад адкрытым небам.

ком на цынаўках індыйскія дзяўчаты ў каляровых шаўковых сары з масіўнымі ззяючымі ўпрыгажэннямі на руках. Яны мелюць ручнымі жорнамі зерне і спяваюць. Музыка іх галасоў плаўна разліваецца па густым натоўпе, які, сабраўшыся каля спявачак, слухае іх, як зачараваны. А песня гучыць і гучыць. У ёй гаворыцца пра нялёгкае працоўнае жыццё народа, пра хлеб, які здабываецца рукамі простага чалавека. Але вась мелодыя мацнее кліча ўдалеч, услед за марай, у ёй гучыць надзея...

Душная лістападаўская ноч напала паветра пахамі траў і кветак. У поўднёвым небе свецяцца яркія зоркі. Нядаўна быў маладзік, і нованароджаны месяц ляжыць у сярэбранай калысцы, рожкамі ўгору. Лістападаўскія дні ў Індыі — лепшая пара года. Пасля вялікіх дажджоў — у небе ніводнага воблачка. Спадае гарачыня, якая летам дасягае 50°. Удзень на сонцы тэрмометр паказвае каля 30°. Раніцай, калі сонца яшчэ не высока і дзённы вечер не паспеў узняць у стэпах пыл, паветра свежае і празрыстае. У садах гэтай парой зацвітае язмін.

А народу на свяце «Дывалі» не меншае: адны адыходзяць, другія прыходзяць. І нам ужо час у гасцініцу: заўтра-ж ранішняе пасяджэнне канферэнцыі. Але хочацца яшчэ пабыць тут, хоць-бы мімаходам зірнуць на іншыя прадстаўленні.

Амаль у самым цэнтры плошчы вялікі натоўп сустракае воплескамі ўмелых выканаўцаў індыйскіх народных танцаў «Гарба», «Бхаваі» і «Тэра Талі». Радзімай танцаў «Гарба» лічыцца частка штата Гуджэрат пад назвай Саураштра. Выконваюцца яны звычайна групай дзяўчат у ззяючым нацыянальным сельскім адзенні. Танцуючы, дзяўчаты ўтвараюць невялікае кола і спяваюць песні аб шчасці кахання. Народныя танцы Саураштры адметны ад іншых. Галоўнай крыніцай існавання жыхароў гэтай правінцыі з даўніх часоў, калі тут працякала рака Інд, лічылася рыбалоўства. У рытме танцаў захаваліся жывыя ўспаміны аб тых далёкіх часах, калі іх продкам даводзілася падоўгу гойдацца на бурных хвалях. На галовах выканаўцаў «Гарба» — вялікія, ярка расфарбаваныя гліняныя збаны. У збанах — шматлікія адтуліны, праз якія відаць агонь. Танцуючы па крузе, дзяўчаты час-ад-часу бяруць збаны ў рукі і, узнімаючы або апускаючы іх, далонню далікатна адбіваюць па баках такт. Танцы адбываюцца пад акампанемент народнага барабана «дхалак», як яго тут называюць, і флейты.

Была ўжо поўнач, а народ на свята «Дывалі» ўсё прыбываў, веселосць не спынялася...

Гэтае свята паказала нам яшчэ раз, якімі талентамі і духоўным багаццем валодае індыйскі народ.

Б. КУДРАУЦАУ

НАСУСТРАЧ СВАТУ МАЛАДОСЦІ

1957 год багаты вялікімі падзеямі. Савецкія людзі адсвяткуюць сёлета саракагоддзе Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі, з якой пачалася новая эра ў гісторыі чалавецтва. Сёлета-ж у сталіцы нашай Радзімы Маскве адбудзецца Усесаюзны і VI Сусветны фестываль моладзі і студэнтаў. Тысячы юнакоў і дзяўчат з розных краін свету з'едуцца ў Маскву на свята дружбы і міру.

Наша рэспубліка адной з першых сустрэне вялікі атрад моладзі замежных краін. Брэст — вароты на Усход, у прасторы нашай неабсяжнай Радзімы. Горад з вялікай любоўю рыхтуецца да сустрэчы гасцей: рамантуецца будынак вакзала, будуюцца тунель, які злучыць шляхі вузкай каляі, што ідзе з Захаду, і пуці шырокай каляі — Беларускай чыгункі. Тут усё прадугледжана для прыёму гасцей: у адным з пакояў вакзала стаіць магнітафон: калі прыбудзе цягнік з-за рубяжа і сотні дзяўчат і юнакоў выйдучы на вакзал, са шматлікіх рэпрадуктараў раздасца голас дыктара з прывітаннем на мове прыехаўшых. Гасці пачуюць, як на вакзале размешчаны службовыя памяшканні, як хутка знайсці свой вагон...

Для своечасовай перавозкі ўдзельнікаў фестывалю і турыстаў

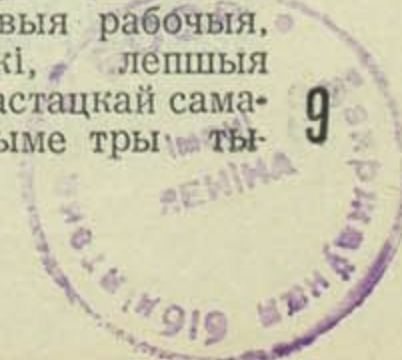
спатрэбіцца дзесяць саставаў. Яны сфарміраваны з новых цэльнаметалічных вагонаў.

Пасажыраў будуць абслугоўваць праваднікі, якія ведаюць замежныя мовы. Зараз на чыгунцы створаны спецыяльныя курсы па вывучэнню нямецкай, польскай, англійскай моў...

Уся дарога да Масквы афармляецца пад знакам фестывалю.

Усесаюзны і VI Сусветны фестываль пачнуцца ў канцы ліпеня. За месяц па некаторых рэспубліках будуць праведзены рэспубліканскія фестывалі.

Усебеларускі фестываль у Мінску пачнецца ў канцы чэрвеня. На свята маладосці, працы і міру збіраюцца пераможцы абласных фестываляў — перадавыя рабочыя, маладыя калгаснікі, лепшыя ўдзельнікі гурткоў мастацкай самадзейнасці. Мінск прыме тры ты-

сячы дэлегатаў і шмат гасцей з брацкіх рэспублік. Запрошана дэлегацыя Польшчы.

Весялосцю і радасцю напоўняцца шырокія вуліцы нашай сталіцы. Адразу-ж пры ўездзе ў Мінск гасці ўбачаць словы прывітання. На ўсіх шасэ, на вакзальнай плошчы будуць аркі з плакатамі: «Прывітанне ўдзельнікам Усебеларускага фестывалю моладзі!», «Прывітанне ўдзельнікам свята маладосці, працы і міру!»

Вуліцы Мінска будуць памастацку аформлены сцягамі, транспарантамі, мноствам кветак, зялё-

парках, на возеры, на стадыёнах горада ўдзельнікі фестывалю пакажуць сваё майстэрства. Для гэтай-жа мэты на Круглай і Цэнтральнай плошчах, ля Дома ўрада, на плошчы імя Якуба Коласа, на стадыёне «Дынамо» ўзнікнуць вялікія прыгожа аформленыя і ілюмінаваныя эстрады. З іх загучаць песні, мелодыі аркестраў, гарачыя словы дэкламатараў, паэтаў. На плошчах адбудуцца балі моладзі — з серпантынам, канфеті, карнавальнымі касцюмамі...

Ужо зараз юнакі і дзяўчаты нашай рэспублікі дзейна рыхтуюцца

да да фестывалю артыст аркестра Акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы Вікенці Козел.

У другім пакоі — вясёлыя танцы: танцавальны гурток, якім кіруе саліст тэатра оперы і балету Яўгені Карпаў, рыхтуе новыя русьскія і малдаўскія танцы. Драматычны гурток з дапамогай заслужанага артыста Казахскай ССР Канстанціна Арбеніна рыхтуе п'есу Арбузава «Таня».

А ў цэхах маладыя трактараводцы паказваюць узоры высокай прадукцыйнасці працы. Яны абавязаліся ў гонар фестывалю выпусціць дадаткова 10 трактараў «Беларусь». Ужо зроблены загатоўкі ўсіх дэталяў, а ў маі трактары будуць сабраны. Імя брыгады камсамольска-маладзёжнай брыгады фармоўшчыкаў сталеліцейнага цэха Мар'і Камандзенка шырока вядома ўсяму калектыву завода. Яе брыгада заваявала першынство ў спаборніцтве ў гонар фестывалю.

З вялікай праграмай выступаць Гомельскі клуб чыгуначнікаў імя Леніна, Мінскі Палац профсаюзаў, калектывы Белпромсовета. Многія прадпрыемствы рэспублікі заняты вырабам сувеніраў. Цікавыя бакалы, попелінічкі, вазы, шклянкі рыхтуюць Нёманскі і Барысаўскі шклозаводы. Узоры прыгожых хустак і касынак з карагодамі юнакоў і дзяўчат выканалі мастакі арцелей Белпромсовета.

Няма зараз у нашай рэспубліцы такога кутка, дзе-б не вялася падрыхтоўка да фестывалю. Лепшыя ўдзельнікі Усебеларускага фестывалю атрымаюць права на ўдзел ва Усесаюзным і VI Сусветным фестывалю. Ад Беларусі будзе паслана каля 300 дэлегатаў і 3 тысячы турыстаў.

У дні Усебеларускага фестывалю Мінск стане яшчэ прыгажэй, калі ў ім збярэцца наша маладое племя.

Н. СЯРГЕЕВА

Да VI Сусветнага фестывалю моладзі драматычны гурток Упраўлення Беларускай чыгункі рыхтуе новы спектакль С. Алешына «Адна». На здымку: рэпетыцыя новага спектакля. Фото В. Лупейкі.

нымі гірляндамі. Вечарамі горад будзе ззяць сотнямі каляровых агнёў. На цэнтральных вуліцах і плошчах намячаюцца асноўныя ўрачыстасці. Яны будуць радыёфікаваны. На стадыёне «Дынамо» тры дні будзе гарэць сапраўдным полымем вялікі традыцыйны факел фестывалю.

З усіх канцоў горада можна будзе бачыць велізарныя сцягі фестывалю, устаноўленыя на маце тэлебачання. Над Цэнтральнай плошчай павісне вялікі паветраны шар з надпісам: «Усебеларускі фестываль моладзі — Мінск — 1957 год».

Ва ўсіх тэатрах, клубах, на адкрытых эстрадных пляцоўках, у

да ўрачыстасці. У сельскіх і рабочых клубах, у школах і інстытутах вясёлай птушкай нясецца крылатая песня, кружацца пары ў новых танцах...

Пройдзе месяц — і мінчане ўбачаць гэтыя танцы, пачуюць песні на адкрытых сцэнах, у парках, на плошчах свайго горада.

...Прыадчынім дзверы клуба трактарнага завода: з аднаго пакоя гучыць мелодыя аркестра народных інструментаў. Маладым музыкантам дапамагае рыхтаваць

У школах Брэсцкай вобласці сотні дзяцей заняты вырабам падарункаў удзельнікам VI Сусветнага фестывалю, якія будуць прызамі праз Брэст з замежных краін. Вучні пятых класаў Брэсцкай сярэдняй школы № 12 зрабілі шмат шкатулак, сумачак і вазачак, вышылі арыгінальныя хустачкі, падушчкі. На здымку: настаўніца Галіна Усцінаўна Рабаконь з групай дзяцей праглядае гатовыя падарункі.

Фото В. Германа. (Фотахроніка БелТА).

У 1950 ГОДЗЕ цягнік імчаў мяне з Чэрнігаўшчыны ў родныя краі. За акном мільгалі мілья сэрцу беларускія бярозкі, удоўж чыгуначнага насыпу беглі елкі, стараючыся не адстаць ад цягніка. Знаёмыя пейзажы напаміналі забытыя малюнкi дзяцінства. У той далёкі час і ў маіх бацькоў была вось такая-ж сялянская будова, як тая мізэрная халупка, што цудам захавалася за рэдкім ляском на ўзбочыне дарогі. Як напамінала яна тую, у якой я нарадзілася напярэдадні 1917 года.

Міжволі ўспаміналася нялёгкае жыццё. Мой бацька нікога з дзяцей не лічыў «лішнім ротам», і ўсё-ж нярэдка даводзілася нам «сваімі слязьмі саліць лебяду». Нас было шасцёра ў бацькоў. Дзе-ж тут вучыць дзяцей? Хоць бы пракарміць, паставіць на ногі. Карацей кажучы, трэба было думаць пра кавалак хлеба, які цяжка здабываўся з невялікага сялянскага надзелу.

А там грамадзянская вайна, рух... У нашай вёсцы Мажніцы, што пад самым Барысавам, шмат удоў і сірат засталася. Памятаю, як жанчыны галасілі: «Пайшло гора... па тых бедных удовачках, па тых дробных сіротачках». Потым вярнуўся з фронту бацька. Частка цяжкіх клопатаў звалілася з матчыных плеч.

— Як-жа цябе ў людзі вывесці, Паліна? — спытаў аднойчы бацька, задуменна гледзячы кудысьці ў кут, нібы прыкідваючы, ці здолее ён вывесці ўсіх дзяцей у людзі. Падумаўшы, бацька сказаў: — Ідзі, дачка, у лікбез: пісьменнай будзеш.

І я пайшла. Нярэдка даводзілася пракладваць першы след па завешанай сумётамі дарозе, а пісьменнай вельмі хацелася стаць. Пачала чытаць буквар, а потым кнігі. А там і жаніх падвярнуўся — замуж выйшла. Хутка нарадзіўся ў нас сыноч: у дом прыйшла радасць. Ды і жыццё рабілася ўсё лягчэй, веселей. Мы з мужам працавалі ў калгасе, ні ў чым не адчуваючы недахопу. Як і многія мае сяброўкі, я задаволеная была лёсам. Цяжкое дзяцінства засталася далёка ззаду. Але раптам, як гром з яснага неба, выбухнуў 1941 год. Родная зямля задрыжэла ад стогнаў і жаху. Муж пайшоў на вайну. Неўзабаве памёр трохгадовы сыноч, і я пайшла працаваць у эвакашпіталь. Спачатку была санітаркай, потым сястрой-гаспадыняй.

Вайна перавярнула ўсё мае жыццё: я страціла мужа, пахавала дваіх дзяцей. Але па-ранейшаму не пераставала любіць жыццё з усімі яго цяжкасцямі, не апускала рук нават у горы. Праўда, доўга не выходзілі з галавы цяжкія думкі. Трэба было шукаць выхад. І зара-

У ГОНАР ВЯЛІКАГА КАСТРЫЧНІКА

дзілася ў мяне думка — авалодаць сапраўднай прафесіяй, да якой настойліва цягнуліся мае рукі. Яна не давала мне спакою. Але з чаго пачаць? Вось тады і пацягнула мяне ў родную Беларусь. «Ды хіба на радзіме не знойдзеца добрай справы?» — падумала я. І справа знайшлася.

...У 1950 г., калі мне споўнілася трыццаць тры гады, я паступіла вучаніцай на Барысаўскую макаронную фабрыку імя В. І. Леніна. Пяць год работы амаль на ўсіх вытворчых працэсах не прайшлі дарэмна: яны дапамаглі мне стаць кваліфікаванай прэсаўшчыцай.

Спачатку працавала на адным шнекавым прэсе і без асаблівага напружання выконвала зменную норму. Тады я задумала працаваць на двух прэсах. І атрымалася нядрэнна. У маёй брыгадзе з'явіліся першыя высокія паказчыкі. Гэта акрыліла многіх жанчын. «А ці нельга перайсці на абслугоўванне трох прэсаў адразу?!» Гэтая думка не здавалася мне смелай.

Спачатку было цяжкавата: не хапала звычкі па-гаспадарску размяркоўваць свае сілы. Урэшце я прыйшла да вываду: з'яўляцца на змену крыху раней, каб загадзя высветліць, які гатунак мукі перапрацоўваецца, праверыць колькасць і якасць клейкавіны, заўважыць непаладкі ў рабоце прэсаў. Так і зрабіла. Цяпер прыступаю да работы са спакойнай душой. Папярэдня падрыхтоўка эканоміць сілы і час, дае магчымасць абслугоўваць тры прэсы, якія знаходзяцца на агульнай рабочай пляцоўцы. Прадукцыйнасць працы хутка пайшла ўгору: мая брыгада пачала выконваць зменнае заданне на 170 працэнтаў. Больш трох тон макаронных вырабаў за змену з кожнага прэса пры добрай якасці прадукцыі — вось вынік нашай работы.

А хіба не прыемна, што твае намаганні не прападаюць дарма, што сябры з надзеяй сочаць за тваімі скромнымі поспехамі, разам з табой шукаюць новыя шляхі і, нарэшце, самі становяцца наватарамі вытворчасці.

Калі я пра гэта раскажваю, мне ўспамінаецца мая вучаніца Яніна Ждановіч, якая на фабрыку прыйшла падлеткам. Спачатку яе паставілі на рэзку і раскладку макарон. Бачу, з Яніны толк будзе. Аднойчы прапаную: «Хочаш, навучу цябе працаваць на прэсах?» Твар Яніны заззяў, а ў вачах з'явілася сумненне. Ждановіч апраўдала мае чаканні і цяпер працуе на двух прэсах.

Па майму метаду працуюць цяпер і іншыя прэсаўшчыцы. Узяць да прыкладу Міхайлаву, якая стараецца не адстаць ад маёй брыгады.

Вялікага гонару ўдастоілі мяне, выбраўшы дэпутатам Мінскага абласнога Савета дэпутатаў працоўных. І я пастараюся прыкласці ўсё свае намаганні, каб выканаць наказы выбаршчыкаў. Шмат асабістых і грамадскіх пытанняў даводзіцца вырашаць дэпутату. Вось прыйшла старэнькая — просіць пахадайнічаць аб пенсіі. Прыйшла маці-адзіночка — трэба выслухаць яе просьбу і прыняць меры. Вось пасварыліся маці з дачкой. Здаецца, дзяліць ім няма чаго, а агульнай мовы не знойдуць. Ну як тут не ўмяшацца?

Ды хіба можна пералічыць усе пытанні, з якімі даводзіцца сутыкацца дэпутату?! Цяжкавата часам бывае: не хапае ведаў. Таму хаджу ў вярэбную школу пры фабрыцы.

Нядаўна мяне прынялі ў кандыдаты роднай Комуністычнай партыі. Толькі вялікія заваёвы Кастрычніка дапамаглі мне стаць сапраўдным чалавекам.

У гонар саракагоддзя Вялікага Кастрычніка я даб'юся новых поспехаў у рабоце.

П. КАДАР,

прэсаўшчыца Барысаўскай макароннай фабрыкі імя В. І. Леніна.

Гомельскі рамонтнападшыпнікавы завод выпускае сёлета 16 мільёнаў веласіпедных падшыпнікаў. Гэта ўдвая больш, чым у мінулым годзе. План першага квартала завод выканаў датэрмінова.

На здымку: штампавшчыца комсомолка Галіна Асіпенка, якая зменныя нормы выконвае на 160—170 працэнтаў.

Фото Ф. Раманава.
(Фотакроніка БелТА).

БУДАЎНІКІ НА ВАХЦЕ

Панарама будаўніцтва Васілевіцкай ДРЭС.

Лепшая кранаўшчыца будаўніцтва Гацяна Гаўрылава.

Добрых вынікаў у спаборніцтве дабіліся муляры Праскоўя Марозава (справа) і Ефрасінія Верас. Зараз вы іх бачыце на будаўніцтве жылога дома ў пасёлку ДРЭС.

Усё шырэй і шырэй разгортваецца спаборніцтва ў гонар саракагоддзя Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі. Дастойна сустрэць гэтае светлае свята працоўных усяго свету імкнецца кожны рабочы і работніца, калгаснік і калгасніца. Фотакарэспандэнт Уладзімір Лупейка пабываў у гэтыя дні на важнейшай будоўлі рэспублікі — Васілевіцкай раённай электрастанцыі. У сваім фотанарысе ён імкнецца паказаць будаўнікоў на працоўнай вахце.

Быць тэлефаністкай на будаўніцтве таксама не апошняя справа. На здымку: лепшая тэлефаністка комсамолкі Юлія Арлоўская.

Начальнік прамучастка інжынер Уладзімір Баброў і інжынер па тэхнагляду Раіса Буракова на будаўніцтве.

Ёсць на будаўніцтве ўжо і свой дзіцячы сад. На здымку: Люда Папкова, Зоя Барановіч і Надзя Волкава за любімай справай.

Комсамолкі Галіна Гузалеўіч, Любоў Літаш і Эма Карніцкая, скончыўшы сярэднюю школу, прыйшлі працаваць на будаўніцтва Васілевіцкай электрастанцыі. Зараз яны — перадавыя матарысткі. Пасля работы яны прыйшлі ў бібліятэку выбраць добрую кнігу.

Жанчыны заняты на ўсіх участках будаўніцтва. На здымку: лепшая зваршчыца мантажнага участка Галіна Лашук і Валянціна Рыжкова.

ПРАЗ шаснаццац ГОД...

Алена ВАСІЛЕВІЧ.

Малюнкi Ю. Пучынскага.

[Расказ-быль]

ШЭРАЯ постаць падалася з узбочыны насярэдзіну дарогі і спынілася з узнятай угору рукой — «галасуючы».

— Салдат, — здалёку пазнаў шафёр і сцішыў ход. Сам ён нядаўна толькі адслужыўся ў арміі і не паспеў яшчэ адвыкнуць ад салдацкай гімнасцёркі.

— Давай, брат, падкіну! — параўноўваючыся з салдатам, спыніў ён машыну.

Салдат спрытна ўскочыў на падножку і ў момант апынуўся ў цёплай, як хата прасторнай, кабіне самазвала — трэцім ужо.

— Цесна ды не крыўдна, — супакой нас шафёр, вясёлы гаваркі хлапчына, відаць, вялікі ахвотнік да сваіх дарожных стрэч і знаёмстваў з самым розным людзям. — Дарма, што вясна па календару значыцца. А ты, брат, — звярнуўся ён да салдата, — сёння ў гэтых сваіх ботах доўга не паскакаў-бы тут па дарозе... Вунь як на ноч бярэцца. І аўтобус пройдзе не раней, як праз гадзіну.

— Мароз, — згадзіўся салдат. — Я з гадзіну ўжо чакаю, дык наскрозь прабрала...

Ён быў сярэдняга росту, хударлявы, нешырокі ў плячах. Калі прыгледзецца блізка, дык з твару зусім хлапчук. Аднак яго манера гаварыць па-мужчынску стрымана і нямногаслоўна выдавала ў ім чалавека ўжо сталага, сур'ёзнага. Гэта кідалася ў вочы адразу, з першага погляду, і пры беглым параўнанні з шафёрам — чырвонашчокім каранастым асілкам (яны маглі быць, бадай што, аднагодкамі) — старэйшым здаваўся ён.

Салдат сам нічога не гаварыў і вельмі скупа падтрымліваў гутарку, без якой ніяк не мог абысціся шафёр. Ён толькі адказваў на пытанні, сам, як быццам, нічым не цікавячыся.

Яго смуглы, пасечаны ветрам твар, некалькі нават суровы для яго ўзросту, быў сканцэнтраваны і нечым не то заклапочаны, не то нават засмучаны. Строгія, без усмешкі вочы глядзелі з-пад чорных, у адну лінію ссунутых броваў, найбольш у адзін бок — за акно, на дарогу, якая стралой ляцела ўперад.

— Далёка тупаеш? — пацікавіўся шафёр.

— У Мінск. Дэмабілізаваўся...

— Кра-сата! Я і ў арміі баранку ўвесь час круціў... А ты, мусіць, па-пластунску.

— Ды не. Я — электрык, — стрымана адказаў салдат. — І з гэтай штукай, — ён кінуў на шафёрскую баранку, — так-сама меў справу...

— А-а, — з павагай працягнуў шафёр. — А я думаў...

аднак што ён думаў, так і не растлумачыў, а перавёў гутарку на другое. — Ну, а цяпер куды думаеш падацца? Едзеш у Мінск, няйначай, на работу ўладжвацца?

— Ды не, — неяк вельмі рашуча адкінуў гэтак меркаванне салдата. — Не на работу... На цаліну завербаваўся.

Фь-у! — аж прысвіснуў шафёр. — Няўжо-ж табе дэма, на Беларусі, не знайшлося-б справы? Бацькі-ж, нябось, у калгасе недзе жывуць. Дык хіба ім электрыкі не патрэбны, або шафёры, калі ты кажаш, што і ў гэтай справе кумекаеш?.. А ён надумаўся, дзівак!

— Даўно, браце, пра гэта надумаўся. Даўно так вырашыў... Ды толькі раптам усё так склалася, што і сам не ведаю, што рабіць.

— Бацькі, нябось, хваста накруцілі?

— Ды не... — неяк вельмі дзіўна ўсміхнуўся салдат. — Бацькоў сваіх я ўпершыню толькі сустрэў...

— Як гэта толькі сустрэў?

Такое паведамленне магло здзівіць каго хочаш — не толькі цікаўнага шафёра.

— Ды вось так... Як згубіў іх у сорак першым годзе, так і да апошніх дзён быў упэўнены, што бацькоў у мяне няма, што на свеце я застаўся адзін, як палец... А раптам даведаўся, што бацькі мае жывуць...

— Нешта вельмі загадкава гаворыш.

— Я і сам яшчэ добра не разумею. Столькі падзей у маім жыцці адбылося за гэтыя дні...

— Дык нам, братка, раскажы! — ахвочы пачуць нешта незвычайнае, без усякіх хітрыкаў, проста прапанаваў салдату шафёр. — Гэта-ж ты ўсё роўна, як другі раз на свет нарадзіўся?

— Можна сказаць, што так...

— Закуры, — прапанаваў яму шафёр, спрытна, адной рукой спраўляючыся з пачкам папярос і карабком запалак. — Гладчэй пойдзе.

— Дзякуй. Не куру.

Салдат доўгім позіркам акінуў белую заснежаную дарогу за акном, высокае, на мароз выясніўшае неба і, каротка перадыхнуўшы, пачаў:

— У тысяча дзевяцьсот сорак першым годзе мне было гадоў пяць... Мы жылі пад Радашковічамі... За некалькі дзён да вайны маці завезла мяне ў Пухавіцкі раён у госці да дзеда... Толькі паехала дадому, — а тут вайна... Зараз я ніяк не памятаю, калі і як прыйшлі немцы і што яны рабілі. Памятаю толькі, было многа нейкіх машын, танкаў ці грузавікоў. Не

ведаю, нашы былі гэта ці нямецкія... Мусіць, яны толькі прайшлі праз вёску, надоўга не спыніўшыся... Добра памятаю сябе з таго часу, калі нас — многа дзяцей — везлі на поездзе. Прыпамінаю: усё лес ды лес і вельмі хацелася есці... Не ведаю, адкуль у нас узяўся хлеб у вагоне. Добра памятаю толькі, што я вельмі доўга цікаваў за ім і, не ўстрымаўшыся, схапіў кавалак... І хоць мяне збілі за скібку таго хлеба так, што я страціў прытомнасць, але і зараз адчуваю яшчэ яго смак і пах.

Нас прывезлі ў Літву і пасялілі ў нейкім доўгім змрочным бараку з вузкімі вокнамі. Гэта быў дзіцячы прытулак. Адсюль мала хто выйшаў уласнымі нагамі. Было страшна, калі білі, калі ў пакаранне па цэлых сутках трымалі без яды, калі саджалі ў «карцэр» — сыры цёмны склеп, дзе вяліся пацукі і кажаны... Але страшней за ўсё было тады, калі ўсіх нас выстройвалі доўгай шарэнгай пад вокнамі нашага прытулку і калі нямецкі доктар, а следам за ім «міласэрная» сястра з чырвоным крыжам на белай касынцы абыходзілі нашу шарэнгу і выводзілі з яе самых «поўнакроўных» і «ўкормленых»...

Не памятаю, колькі раз бралі ў мяне кроў, памятаю толькі, што мяне прыносілі непрытомным у нашу шарэнгу змрочную спальню не раз, не два і не тры... Нашу кроў пералівалі параненым салдатам фюрэра.

Успаміны даваліся нялёгка, і салдат пазбягаў падрабязнасцей.

— У ліпені 1944 года, у той-жа дзень, калі нашы байцы зайшлі ў гэты пануры літоўскі гарадок, прытулак упершыню пад'еў уволью хлеба... Нашы салдаты пайшлі далей — пагналі немцаў — і ў нашым прытулку з'явіліся людзі ў вольным адзенні... Некалькі дзён нас усё мылі і стрыглі, а потым пасадзілі ўсіх на цягнік і павезлі з гэтага праклятага гарадка і прытулку. Спачатку я жыў у дзіцячым доме пад Ганцавічамі, потым мяне перавялі ў дзіцячы дом у Баранавічах... Там я скончыў сямігодку, там працаваў, адтуль і ў армію пайшоў.

— А чаму-ж ты бацькоў не шукаў, дзівак? — шчыра абурўся шафёр.

— Не шукаў таму, што ні прозвішча, ні імя бацькоў не памятаў... Не памятаў таксама назвы сваёй вёскі...

— Чорт ведае, што ў цябе за галава! Я памятаю ўсё чыста, калі мне яшчэ тры гады было, — пахваліўся шафёр.

— Мусіць, браце, і твая была-б такая, каб яе столькі білі, як маю, — не пакрыўдзіўся салдат. — Не памятаў нічога — і ўсё тут... Як ты кажаш, у галаве было, як у пустым гаршку... Я і прозвішча не сваё нашу, а дзедава: Тшчаслаўскі.

— Дык чаго-ж цябе чорт нясе так хутка ў гэты Мінск? Нейкі шалапут ты, як бачу, — шафёр быў чалавек непасрэдны, што было на сэрцы, тое рэзаў і ў вочы.

— Дзівак ты. Кажу-ж, завербаваўся на цаліну... А як даведаўся ад цёткі, што ў мяне бацькі ёсць, пакінуў у канторы адрас бацькоў. Кажу, калі спатрэбіцца раптам выязджаць, дык дайце мне тэлеграму... І вось учора тэлеграма прыйшла: трэба ехаць...

— Пачакай, пачакай. А адкуль цётка ўзялася? Ты-ж казаў, што адзін застаўся на ўсім свеце.

— Дык цётка-ж таксама зараз знайшлася!

Пакуль салдат расказваў, ён неяк «адышоў» і свяціўся шчырым, зусім дзіцячым шчасцем.

— І цётка знайшлася. І брат стрыечны знайшоўся. Вы толькі паслухайце, як усё здарылася... Толькі не перабівай мяне, — звярнуўся ён да шафёра. — А то я ўсё пераблытаю... Столькі падзей — і так усё раптоўна...

— Добра, не буду. Расказвай хутчэй, а то не скончыш да Мінска, — паабяцаў шафёр.

— Пра цётку я даведаўся ўжо тут, у Мінску, на вярбовачным пункце. Выклікаюць гэта ўсіх нас па спіску, раптам чую: «Тшчаслаўскі Браніслаў!» «Ёсць!» — і з месца ўстае хлопец такога прыкладна, як і я, узросту, такі-ж, як і я, смаляк чорны. Потым мяне выклікаюць: «Тшчаслаўскі!»... Я ўстаю. Пераглянуліся мы: маўляў, і тут аднафамільца стрэць можна... А пасля праверкі падыходзіць ён да мяне і пытае: «Ты адкуль сам родам?». «Ды, кажу, быццам з Пухавіцкага раёна»... А чаму я памятаў гэты Пухавіцкі раён, дык вось чаму: калі мяне забралі ў прытулак, дык пры мне аказалася торбачка, а ў ёй дзедавы дакументы: пашпарт і яшчэ нейкія даведкі... Таму і прозвішча мне запісалі «Тшчаслаўскі», і раён Пухавіцкі, адкуль я трапіў у прытулак.

— Ну, і што-ж твой браценік? — не вытрываў усё-ж вадзіцель.

— Браценік, вядома, здзіўіўся, чаму гэта я кажу «быццам». Я сам, кажаш, з Пухавіцкага раёна. «Дзед, кажу, мой жыў у Пухавіцкім раёне, а я — дзедмавец»... «А як звалі твайго дзеда?» — пытаецца. «Балеславам», — адказваю. «Дык гэта-ж, кажаш, мой дзед Болесы! Яго немцы ў вайну забілі ў Пухавічах... Гэта-ж, мусіць, ён з табою там быў, калі яго забілі, а

ты згубіўся. «Не ведаю», кажу. «Ладна», кажаш мой браценік, паехалі да нас дадому. Мая маці ўсё ведае, яна табе ўсё пра ўсіх і раскажа. Майго бацьку, дзеда Болеса сына, немцы таксама павесілі. Ён у партызанах быў, прыйшоў да нас, — а яго і злавілі». Мы з браценікам у той-жа дзень на аўтобусе паехалі да яго на вёску...

Прыязджаем увечары — агні ўжо гараць. Заходзім у хату, я вітаюся з цёткай. А Бронік, мой браценік, смяецца і пытаецца ў яе: «Угадаеш, мама, ці не, хто да нас прыехаў?» Цётка глядзела на мяне, глядзела ды і кажаш: «Каб не ў шынялі, ды не такі малады, дык я-б сказала касін Владэк. Я летась бачыла яго, як да Касі ездзіла... А так не ведаю, што і казаць. Не прызнаю».

«Які гэта Владэк? Што ў Мінску на трактарным працуе? — пытаецца браценік. — Ды не, яны непадобныя». «От, ты яго вельмі ведаеш, — калі ты яго бачыў?» Сыпляць яны гэтымі імёнамі, як гарохам: Кася, Владэк, — а для мяне гэта толькі гукі: нікога-ж я іх не ведаю і не здагадваюся нават, што размова ідзе пра маю родную матку і пра брата роднага.

«Дык чый-жа ты, дзіцятка, будзеш?» — пытаецца ў мяне цётка...

А мне гэта яе шчырае ласкавае «дзіцятка» так захліснула грудзі, што я і слова не магу вымавіць... Тады Бронік давай усё ёй расказваць. Тут ужо цётка загаласіла: «А дзіцятка-ж ты маё! А колькі-ж ты гора выцерпела!.. І як-жа ты не знайшоў іх, бацькоў сваіх? Яны-ж жывыя і здаровыя... Жывуць, як і жылі, на сваім месцы, у сваёй вёсцы... Каб ты ведаў, колькі твая маці слёз па табе выліла. Яна-ж вочы па табе выплакала. Тады-ж, як ты з дзедам Болесем не вярнуўся, мы ў Пухавічах усе хаты абышлі, усіх людзей перапыталі, ці не бачылі цябе дзе часам... Бо пра дзеда мы ведалі, бачылі людзі... Ці памятаеш ты хоць, як дзеда твайго немцы забілі, калі вы з ім пайшлі па соль у Пухавічы?..

Па меры таго, як усё часцей і часцей паўтаралася імя дзеда Болеса, у маёй галаве ўсё роўна, як на негатыве, пачалі праясняцца няясныя ўспаміны...

Ледзь брыдзе па вуліцы шэры натоўп абадраных, дашчэнту знясіленых людзей. «Гэта нашы палонныя салдаты, унучак», — шэпча дзед і спехам дастае з кішэнні лусту хлеба, загорнутую ў анучку. Ён працягвае яе крайняму чалавеку — і ў той-жа момант над яго галавой узлятае прыклад... Дзед выпускае маю руку і старчма падае на брук... Усё гэта адбылася...

ца ў адно імгненне, і я не паспяваю апамятацца. А калі падбягаю да дзеда—ён ляжыць на бруку, увесь у крыві і, як маленькі, растапыранымі пальцамі грабецца па чырвоным каменні... «Дзедка! Дзед!»—у роспачы клічу я, але другі ўдар цяжкім кованым ботам ужо мне ў живот шпурляе мяне на тратуар... Калі я ачнуўся, то ўжо ні шэрага натоўпу, ні дзеда, ні тратуара—нічога не было... Я ляжаў на дашчаным тапчане на вакзале, трымаючы ў счарнелай ад напружання руцэ толькі пасак ад торбачкі, якую мы бралі з дзедам, каб купіць у Пухазічах солі... Дзеда майго каля мяне не было, а яго торбачку нехта добры паклаў мне пад галаву, каб было лепш ляжаць...

Усю тую ноч у цётчынай хаце я не заснуў ні на хвіліну... А досвіткам устаў і зноў пайшоў на аўтобус... Вярнуўся ў Мінск, каб папярэдзіць вярбовачную кантору, дзе я буду і куды адправіць мне тэлеграму на выпадак, калі спатрэбіцца выязджаць... І вось сёння раніцай атрымаў...

— Я-б на яе плюнуў і нагою расцёр! Такі выпадак, а ён—тэлеграма!—абурываўся вадзіцель.—Раскажы лепей, як ты з бацькамі стрэўся.

— Пра гэта, браце, словамі так проста не раскажаш...— не адразу адазваўся на яго просьбу салдат,— можа ты чытаў, у Алексея Талстога ёсць апавяданне такое: «Рускі характар» (шафёр адмоўна пакруціў галавой: «Не, не чытаў»), дык там апісваецца, як у вайну прыйшоў да бацькоў на пабыўку знявечаны сын. Яны яго не пазналі, а сам ён не прызнаўся, пераначаваў у іх і вярнуўся назад у часць. Цікава так апісваецца. Ты пачытай абавязкова... І вось я таксама іду да родных бацькоў, у родную вёску, а ні бацькоў сваіх, ні вёскі не памятаю...

Заходжу, значыць, на вуліцу, а ў самога ад хвалявання зуб на зуб не трапляе, хвалююся так, што ногі падкошваюцца, а спытаць не магу. Стрэчу сталага мужчыну, думаю: а можа гэта бацька мой... Жанчына з вядром прайдзе— можа гэта маці мая па вадзіцель? Нарэшце, спытаў у дзяцей, дзе жывуць Адуцкевічы? Адуцкевіч—гэта прозвішча майго бацькі. Пакідаюць: вунь там, на ўзгорку, буслянкі на іх дубе... Падыходжу да дуба з буслянкай, спыняюся перад бацькавай хатай, а сам ужо адчуваю, слёзы так горла сціснулі, што слова не вымаюлю, з бацькамі роднымі прывітацца не здолею... Каб супакоіцца, спыняюся, разглядаюся навокал. Бацькава хата, як і ўсе сялянскія хаты. Белыя аканіцы, два вакны на вуліцу, два на двор. Пад вокнамі ад вуліцы гародчык. На дварэ, перад парогам, карова стаіць, перабірае нешта ў кашы. Куры сакачучы пад вокнамі. Свіння рохкае, есці просіць... Усё звычайнае сялянскае.

Адчыніў я веснічкі, ступіў на бацькаў двор, ды так быццам і прырос да зямлі... У хаце, відаць, пачулі рыпенне веснічак: старая жанчына ў паркалёвай хусцінцы прытулілася да шыбіны—воч з мяне не зводзіць.

Маці!

Не памятаю, як апынуўся ў хаце. Прывітаўся, стаю ў парозе... Маці нізенькая, у цёмнай суконнай кофточцы, спрацаванымі маршчыністымі рукамі прыціскае да грудзей круглы бохан хлеба (якраз збіраліся садзіцца абедаль). Бацька таксама сізы, як голуб, сядзіць на лаве, майструе нешта.

— Не пазнаеце? — пытаюся.

— А бог цябе ведае...—кажа маці, а сама гэтак дзіўна ўглядаецца ў мяне (я-ж, казалася цётка, вельмі падобны на старэйшага брата).

— Не чакалі сына?

— Сын наш,—адказвае бацька,—у Мінску робіць. А другога даўно на свеце няма.

— Ёсць,—кажу,—тата. Паглядзіце, ці не пазнаеце,—і дастаю ім фотакартку, на якой яны, гэта значыць бацькі, яшчэ маладыя знятыя і мы, усе чацвёрэ дзяцей...

Сам не ведаю, як яна захавалася, гэтая фотакартка. Няначай была пры дзедавых дакументах. Аднак нічога-ж не засталося, ні дзедавага пашпарта, ні яго даведак, а картка гэтая ўцалела і блукала следам за мной. Мне аддалі яе на развітанне, калі я пакідаў дзіцячы дом у Баранавічах...

Што тут было, калі я паказаў ім гэтую фотакартку! Маці, як стаяла, так і асунулася на падлогу... Бацька зноў слова вымавіць не можа. Збялеў, рукі трасуцца... Жарты—вярнуўся сын, якога яны шаснаццаць год назад пахавалі і аплакалі...

— Казічак, сыночак... — паўтарае адно маці — і больш ні слова не можа вымавіць.

А я і сам слова толкам сказаць не магу. Хачу іх суцэшыць, а слоў няма. Плачу, як маленькі...

Неўзабаве (адкуль толькі даведаліся?) збегліся суседзі, радня. Мая родная сястра, старэйшая за мяне, прыбегла з мужам і дачкой. Яна таксама павісла мне на грудзях і галосіць: «Казічак, братка!».

Не паверыце, прабываў я дома два дні, здавалася-б ад ра-

дасці ўсім трэба смяцца,—а ў нас там ад слёз разліўное мора...—усміхнуўся салдат сваёй слабасці.

— Ад радасці, братка, слёзы,—стала заўважыў вадзіцель.

— А тут раптам тэлеграма.

— Узяў-бы і не паехаў. Я і з месца не крануўся-б... Не дакаралі-б, не бойся. Ты-ж у іх грошай яшчэ не браў.

— Не. Ды не ў грашах справа. Я-ж умову падпісаў. Нейкае пэўнае месца, можна сказаць, заняў у страі—і раптам не прыехаў! Гэта-ж усё роўна, што дэзерціраваў... Бацькі таксама казалі мне ехаць. Маці наказвала прасіцца ў начальства, каб умову скасавалі. А бацька сказаў: «Па закону трэба дзейнічаць, сыноч, а не ехаць нельга». У мяне, браце, бацькі, ого! Яны самі не дазволілі-б мне так рабіць...

Па таму ўжо, з якой гордасцю вымаўляў ён гэтыя новыя для сябе словы «маці» і «бацька», можна было меркаваць, якім шчаслівым і багатым (у лепшым сэнсе слова) адчуваў ён сябе цяпер.

Яго ўсё-ж непакоіла думка, ці можна будзе ануляваць умову, якую ён падпісаў і якую цяпер не здолее выканаць. І мы з вадзіцелем, як маглі, запэўнівалі яго, што інакш і быць не можа: там-жа, у бюро па вярбоўцы, таксама працуюць людзі. Як-жа яны могуць не зразумець выключнасць такога выпадку?

— Вось і мама мне пра гэта казалася,—з нейкай незвычайнай мяккасцю прамовіў ён пяшчотнае імя, якога не вымаўляў шаснаццаць год...

...Даўно ўжо віднеліся агні Мінска. Марозны вечар расшыў зоркамі бяздоннае неба, вытрусіў з цёмнага рукава залаты рог маладзіка, звонкай імглой захутаў горад.

— Вось і прыехалі,—першым парушыў маўчанне вадзіцель.—Дык ты, брат, як адбудзеш усе там справы ў вашым бюро, заходзь начаваць да мяне,—звярнуўся ён да нашага пасажыра.

— Дзякуй, браток! Я да брата паеду. Ён на трактарным жыве... Вось яшчэ будзе адна сустрэча... Ён-жа таксама нічога пра мяне не ведае... А яшчэ адна мая сястра, самая старэйшая, таксама замужняя—у Горкім жыве. Туды таксама ў госці паеду...

Ён быў шчаслівы, як дзіця.

— А цяпер, браток, спыніся. Дзякуй, што падвёз,—ён працягнуў шафёру грошы, але той нават пакрыўдзіўся.

— Тады будзеш раскідацца грашыма, як заробіш, а пакуль на салдацкім пайку—спатрэбіцца самому.

— У мяне яшчэ ёсць... Гэта мама паклала мне ў кішэню, спецыяльна на дарогу.

— Шчасліва, салдат!—крануў з месца машыну вадзіцель. Салдат нешта яшчэ сказаў яму наўздагон, але ўжо не было чуто.

«Гэта мама паклала мне ў кішэню»...—гучалі ў вушах яго апошнія словы...

Феакцістаўна

Яе, смуглявую, з быстрымі праніклівымі вачыма, можна ўбачыць на любым участку вялікай арцельнай гаспадаркі. Раніцай, яшчэ пры зорачках, яна наведвае свінарнік. Цікавіцца, ці падвозяць своечасова падсцілку, ці поўнасцю адпускаюць у кладовай кармы, ці акуратна прыносяць пашталён у чырвоны куток газет.

Спытайце ў любога калгасніка самай аддаленай брыгады, калі ў апошні раз ён бачыў старшыню, і абавязкова пачуеце:

— Феакцістаўна? Ды сустракаліся сёння. У свіран заходзіла, сама збожжа правярала, ці не грэецца. Потым, кажуць, на такую пабыла, глядзела, як саломе захоўваецца. Перад ад'ездам да таго-сяго ў хату зазірнула.

І так заўсёды. Не ў характары старшыні сядзець у канторы. Летам у пралётцы, зімой у санках аб'язджае яна «свае ўладанні». Не мімаходам, а грунтоўна разбіраецца са справай, прыглядаецца да людзей, на што чалавек здольны, на якую справу яго можна паставіць, каб больш карысці і калгасу прыносіў і сам задаволены быў.

...Пайсці старшыней у калгас, ды яшчэ ў адзін з самых запушчаных у раёне, Ульяна Крышталевіч адважылася не адразу. Хадзіла яна раіцца ў райком партыі, не раз вяла размову і дома.

— І тут-жа,—ўспамінае зараз Ульяна Феакцістаўна,— гнала ад сябе падобныя думкі. «Я-ж куніст, — гаварыла сабе,— значыць, справу, якую вырашае ўся партыя, павінна вырашаць і я».

Спадчына Ульяне Крышталевіч дасталася незайздросная. Надыходзіла вясна, а калгас не меў насення яшчэ многіх культур, знасілася вупраж, самы неабходны інвентар. На зыходзе кармы, а на бягучым рахунку—адны даўгі. Было над чым падумаць старшыні. І ранейшы вопыт работы падказаў ёй, што пачынаць трэба з галоўнага—з людзей. Яна разумела, як важна для кіраўніка пранікнуць у думы і мары калгаснікаў, правільна выявіць іх здольнасці, адносіны да таварышаў па брыгадзе, да арцельнага дабра, як важна ўсяліць веру ў перамогу. З гэтага і пачала.

Яна знайшла агульную мову з калгаснікамі, якія мелі багаты жыццёвы вопыт, з будаўнікамі і моладдзю—з усімі, каму дорагі былі інтарэсы калгаса. Ульяна Феакцістаўна хутка за-

ваявала да сябе давер'е і павагу, а для старшыні гэта галоўнае.

Крок за крокам, пераадолюючы шматлікія цяжкасці, аднаўлялася арцельная гаспадарка. Раней адстаючы калгас адным з першых у раёне закончыў сяўбу, наладзіў узорны догляд пасеваў, арганізавана правёў сенакос і ўборку.

...Мінулай зімой, у сонечныя марозныя дні, калгас разгарнуў вывазку на палі мясцовых угнаенняў. А іх было колькі хочаш: у хлявах скапілася шмат гною, на абочынах тарфянікаў ляжалі дзiesiąткі тысяч тон нарыхтаванага летам, добра прасушанага торфу.

— Вось ён наш ураджай, — гаварыла калгаснікам Феакцістаўна.

Увечары, перад выхадным днём, у калгаснай канторы сабраліся брыгадзіры, члены праўлення, куністы і камсамольцы. Прышлі і запрошаныя настаўнікі, вучні старэйшых класаў. Вырашана было выйсці заўтра на работу і асабістым прыкладам уцягнуць усіх калгаснікаў у вялікую і важную справу.

Ульяна Феакцістаўна прыйшла на стайню раней усіх. У другую брыгаду накіраваўся яе муж—загадчык фермы. На світанні першая падвода выйшла ў поле. Побач з ёю размашым крокам ішла Феакцістаўна. Убачыўшы гэта, заспяшаліся брыгадзіры, праўленцы, актывісты. Неўзабаве працоўны энтузіязм з цэнтра калгаса перакінуўся ва ўсе брыгады. З маладым запалам працавалі юнакі і дзяўчаты. Гледзячы на іх, у справу пачалі ўключацца і пажылыя калгаснікі.

— Вось што, Феакцістаўна,—загаварыў калгасны вартунык Кандрат Гаркункоў, які на ўласныя вочы хацеў глянуць, як працуе старшыня,—пахвальна, вядома, што ў тваіх руках усякая работа ідзе спарней. Але толькі ўлічы—адна калгаса не паднімеш. За жывое ты нас закранула. Нам сорам сядзець склаўшы рукі і глядзець, як ты за возам ходзіш. А нас — глядзі, якая сіла.

— Раней, бывала, паагітуюць, і ўсё застаецца на месцы,—загаварылі падаспеўшыя калгаснікі.—А цяпер бачым—моцна за справу ўзяліся. Сорам у баку заставацца. Давайце і нам работу. А вы, Феакцістаўна, лепш ужо за парадкам наглядайце.

І ўсе дружна ўзяліся за справу. На кожным брыгадным полі выраслі дзiesiąткі буртоў тор-

Нарыс

фа-гноевых кампостаў, арганамінеральных сумесей. Як пазней пераканаліся хлебаробы, праца іх марна не прапала.

Гэты вопыт яшчэ больш пераканаў Ульяну Феакцістаўну ў тым, што ў кожнай справе важна мець надзейную апору—актыў. І цяпер яна заўсёды раіцца з брыгадзірамі, членамі праўлення, спрактыкаванымі хлебаробамі.

За два гады работы Ульяны Феакцістаўны Крышталевіч у калгасе імя Панамарэнкі адбыліся вялікія перамены. Падвздожы вынікі сваёй работы за 1956 год, хлебаробы ўбачылі, як далёка пайшлі ўперад. Калгас занесен на раённую Дошку гонару. Ураджай збожжа падвоіўся, ураджай ільну ўзняўся амаль утвая, валавы надой малака павялічыўся ў два разы. Калі ў 1954 годзе было адкормлена свіней усяго

24 галазы, то ў 1956 годзе—звыш двухсот.

— Наш калгас назаўсёды пазбавіўся ад такой ганебнай мянушкі, як «адстаючы»,—з гонарам гавораць калгаснікі.

Грашовы прыбытак калгаса склаў летась звыш 1 мільёна трохсот тысяч рублёў. Калгасная сядзіба ўпрыгожылася прасторным клубам. Калгаснікі атрымалі на працадзень па 1,5 кг збожжа, па 2 кг бульбы і грошай па 5 рублёў. Ужо не асабістая, а арцельная гаспадарка стала асноўнай крыніцай іх прыбыткаў. Вёскі Баруны, Дубіна, Загор'е ўпрыгожыліся новымі прасторнымі дамамі. Калгаснікі пачалі перасяляцца з хутароў у вёскі. Калгас аказвае ім вялікую дапамогу.

Ва ўсіх сваіх поспехах хлебаробы аддаюць належнае намаганням і працы свайго старшыні, як яе тут называюць,—Феакцістаўны.

Ф. АГАФОНАЎ

Браслаўскі раён

У гэтым годзе Магілёўская інкубатарна-птушкаводная станцыя прадасць для калгасных птушкаферм 140 тысяч гусянят, куранят і качанят. На здымку: аператар Т. К. Каранкова сочыць за працэсам інкубацыі куранят.

Фото Ч. Мезіна.

Малюнкi Г. Паплаўскага

Дзіця

(Апавяданне)

НА КУХНІ крыху змрочна. Ці то ад мутных, невялікіх двух вокнаў, што глядзяць на падворак з-пад навіслай страхі, ці ад задымленай чэлюсці печы, дзе над прыпекам час-ад-часу схіляецца гаспадыня, каб падкінуць пару трэсак на перагарэўшае вуголле.

На дварэ, наадварот, палыхае ранак — сонечны, іскрысты. Навокал вёскі на ўзгорках цягнецца лес, у якім застыла ранняя вільготная смуга.

— От, пайшла і няма... І дзе-ж яна там? — прамовіла сама сабе гаспадыня, адварнуўшыся ад печы.

Гэта пра дачку Ядзвіся, якая выйшла па ваду да студні.

Гаспадыня Тацяна была на кухні не адна. Тут-жа, на падлозе, у стоечцы, стаяла дзяўчынка месяцаў, можа, сем, можа, восем і ўвесь час задзірала галоўку, каб сустрэць шэрыя, нібы крыху спалоханыя вочы бабусі. Дзяўчынка трымала ў пульхным, дзіцячым кулачку зялёнага папугайчыка-бразгаўку, час-ад-часу памахвала ім і мармытала па-дзіцячаму, шукаючы сваімі вачанятамі зноў-такі сваю бабуся. Надакучыла ўжо стаяць маленькай, бо яна пачынае нецярпліва тупаць босымі ножкамі і з вялікім высілкам выдаваць з сябе гукі, гатовыя вось-вось перайсці ў плач. Але маленькая яшчэ не плача. Яна цягне ў бяззубы роцік папугайчыка і па-свойму напявае, у такт пагойдвання калыскі:

— Аа-а!.. Аа-а!..

На пульхныя, круглыя шчочкі маленькай садзяцца мухі. Трэ было-б памыць дзяўчынку, але гаспадыні няма часу. Яна толькі мімаходзь, каб адмахнуцца, прамовіць:

— Зараз, зараз... Пачакай...

Змахнула анучкай па сталае. Хутка стане тут гаршчок бульбы і яшчэ што-небудзь, хутка прыедзе сын — рыбацкі шафёр Антось — і, можа, падыдзе з мястэчка яна — нявестка Хрысціна. Будуць снедаць.

Маленькі, шэранькі каток у белых лапінках гуляе з сырою бульбінай, драпае яе лапкай і сочыць: калі бульбіна пакоціцца па падлозе, ён бяжыць за ёю. Часам маленькая схопіць катка сваімі вачанятамі, прыціхне бразгаць папугайчыкам, насцяро-жыцца, а потым наступае нечуваны ўзрыў захаплення, калі заіскрыцца дзіцячы галасок, змешаны з рогатам, са шчэбетам, яшчэ невыразным. Гэта, мабыць, шчаслівы міг усведамлення так пачынае агортаць дзіцячую галоўку. І, здаецца, так і толькі так гучаць першыя радасці.

Каток не застаецца ў даўгу — ён час-ад-часу чапляецца за стоечку, цягнецца сваёй шэранькай мордачкай да маленькай. А маленькая віскунка на міг спалохаецца і хоча нібы адштурхнуцца ад шэранькай «назолю», хоча ўцячы. Але, бачачы, што каток нічога дрэннага ёй не робіць, узвізвае ад захаплення і раптам ушчаперыцца з крыкам за вуха гуліваму звярку.

Але вось гаспадыня ўжо ўправілася па кухні, паліла з кубка сабе вады на рукі, выцерла іх ручніком і падышла да маленькай. Працягнула ёй рукі і прамовіла:

— Ну... Валечка, хадзі ка мне...

У Валечкі замахалі рукі, заскакалі вачаняты, і ў той-жа міг яна апынулася на руках у бабусі.

Бабуся фартухом выцерла ёй носік і сказала:

— Уй, якая ты... Хадзем памыю цябе трошкі...

Памыўшы і выцершы насуха пульхныя шчочкі, Тацяна падышла з Валечкай да акна. Там трымала малую, крыху ад-

ставіўшы ад сябе і пры святле разглядала чысценькі, нявінны дзіцячы тварык. Разглядала ўважна, пільна. Часам сур'ёзнае яе твар, набягалі цені, і тады галава пахіствалася ў раздумлівым бедаванні. А Валечка глядзела сабе ў акно — там на падворку хадзілі куры, парасятка грызла траву, а за плотам лапушылася гародная бульба, і ўсюды было многа сонца.

Малая захаплялася акном нядоўга — адварнулася, выцягнула рукі да бабусі, учаплася ёй за шчокі, за хустку і прасіла, чагосьці прасіла сваёй неперадавальнай мовай — аднымі гукімі, цягнулася да кубка на сталае.

Веселеў тады твар Тацяны, але ў вачах усё-ж заставалася нейкае няное пытанне.

— Есці хочаш? — прамовіла яна. — Зараз дам, дам...

Потым зноў прыгледзелася да тварыка і спытала маленькую:

— Чыя-ж ты, Валечка? Ну, скажы...

Валечка прыціхла, звяла вачаняты на твар Тацяны і лавіла яе вочы, нібы, здавалася-б, чымсьці азадачаная. А потым пачала цягнуць лыжку з рукі Тацяны.

Тацяна ўздыхнула, сеўшы, і стала карміць малую парным малаком.

Увайшла Ядзвіся з поўным вядром вады.

— І дзе ты так доўга — накінулася на яе Тацяна. — Гаршчок трэба падліць з крупнікам, а яна... Падлі гаршчок!..

— Дзе была? Антосю памагала рыбу збіраць. Ад штуршка пляцёнкі перакацілася...

— А дзе Антось?

— Паехаў у мястэчка, рыбу павёз у сталоўку. Зараз прыедзе.

Настала цішыня. Ядзвіся, моцная дзяўчына з хвалістымі, каштанавымі валасамі, поркалася ля печы — то падлівала гаршчок, то падкладала трэсак на агонь. Тацяна сталавай лыжкай чэрпала малако з місачкі і ўлівала ў бяззубы роток маленькай Валі, якая не толькі піла, але і хапала лыжку ручанятамі, ад чаго часам выплэсквалася малако.

Але вось малая пачынае пырскацца, і вачаняты робяцца нават жулічкаватымі. Значыць, Валечка ўжо наелася. Тацяна выцерла ёй роток і паставіла на ногі.

Падышла Ядзвіся. Валечка заскакала і хутка апынулася ў яе на руках, задаволеная, вясёлая.

Ядзвіся стаяла каля сваёй маці Тацяны, а тая глядзела, прыўзняўшы галаву, усё на тую-ж Валечку. І ўрэшце прамовіла:

— Не.., такі не.. Не наша гэтае дзіця!..

— Ой, што ты выдумала? — адказала з сэрцам Ядзвіся. — Чаму не наша? Наша...

— Ну, прыдзівіся. Хіба-ж такія вочы ў Антосю? А нос?

— Вочы? Гэта-ж такія вочы ў Хрысціны, чаго ты хочаш? Яна вачыма пайшла па Хрысціне.

— А нос? — не адступала маці.

— Што ты можаш пазнаць зараз па носе? Ёй-жа толькі колькі гэтых месячыкаў мінула. Па носе ты яшчэ нічога не пазнаеш.

Маці з дачкою разглядалі Валечку, а тая, кінуўшы ўшчапервацца Ядзвісі за валасы, ужо абсмактвала свае кулачкі, падскокваючы на руках, рвалася недзе да акна.

Не.., — азвалася зноў Тацяна, — вось такі нос у таго, гэта не Антосеў нос.

— Ой, пакінь ты гаварыць, мама! Пляце невядома што... Антосеў, не Антосеў... — звярнуўшыся да Валечкі, дакончыла:

— Давай, Валечка, завяжу табе шапачку і пойдзем курачак лавіць. Пойдзем — га?

Ядзвіся выйшла, а Тацяна на некаторы час застыла ў задуме, абaperшыся шчакою аб далонь.

Адвела руку ад шчакі, азірнулася навокал, а потым пайшла да качарыжніка шукаць веніка, каб падмесці кухню. Пастогвала, нагінаючыся, нешта сама сабе шаптала. І ўрэшце шэпты прарваліся ў голас:

— На чацвёртым месяцы з жыватом выходзіць замуж... Ого! І вось думай, чыё яно — гэтае дзіця?

Так пачынала бедаваць Тацяна ўжо ад некаторага часу. Пакуль Валечка была яшчэ ў пялёнках, яна не ўзімала ніякай гутаркі пра яе паходжанне. А як Валечка пачала ўсё выразней глядзець вачанятамі, пачала ад «анельскай» усмешкі пераходзіць да шчэбету-рогату, Тацяна стала задумвацца. То ёй вочы здадуцца не такімі, як у сына Антося, то нос не такі, «не свой», то валосікі інакшага колеру. Тацяна яшчэ не адважваецца выказаць свае прыкметы адносна бровак Валечкі. А яны, як ужо відаць, будуць прыгожанькімі, будуць разам з вочкамі глядзець-трапятца ва ўсмешцы, як тыя ластавачкі. Але броўкі ў Валечкі яшчэ толькі намячаюцца.

Так Тацяну пачало грызці сумненне. Хто з вёскі не ўвойдзе ў хату, Тацяна ўрэшце не выцерпіць, каб не спытаць, да каго больш падобна Валечка — да бацькі ці да маці? Людзі — як хто. Адны кажуць, што Валечка больш падобна да Антося, другія — наадварот — да Хрысціны. А ў заключэнне ўсе амаль гаварылі адно і тое самае, што Валечка яшчэ малая, што яшчэ нічога не пазнаеш. Можна каму што і здавалася, але ці хочацца псаваць людзям настрой такоў справай? З уздыхам дзе хто казаў: «Дзіця — яно і ёсць дзіця, няхай расце — куды-ж ты яго падзенеш?»

На падворку зашумела грузавае машына і раптам сціхла. На кухню з нейкім паспешлівым тупатам увайшла Антось і яна — Хрысціна.

— О, адразу абое, — прамовіла Тацяна. — Мусіць, сустрэліся? Ну, давайце, будзем снедаць.

Антось у расхрыстанай, замазучанай кашулі, высокі, смуглявы хлапец, пачаў мыцца ля вядра з вадою, закатаўшы рукавы. Да яго далучылася Хрысціна. Умыўшыся, яна адышла ў бакоўку і зачыніла за сабою дзверы.

Увайшла Ядзвіся з Валечкай на руках.

На стала ўжо ўсё пастаўлена — і бульба, і агуркі, і нарэзаны хлеб, і ў малой патэльні падсмажана некалькі скварак сала.

Выйшла з бакоўкі Хрысціна — прычэсаная, крыху прыбраная. Залацістыя валасы двума тоўстымі косамі ільснілі, спускаліся ніжэй паясніцы. Статная, танкая, з шэрымі, вялікімі вачыма — яна спынілася. І здавалася, што стаіць Хрысціна не пасярэдзіне змрочнай кухні, а недзе сярод сонечнага лугу, сярод кветак і зялёных траў.

Снедалі паціху. Часам хто ўставіць адно — два словы — то пра надвор'е, то пра гарод, што вось трэба выбіраць агуркі. Валечка таксама прыймала ўдзел у снеданні і гутарцы. Яна свіргатала, седзячы на каленях у Ядзвісі, час-ад-часу прыймаючы ў роток лыжачку памятай з маслам бульбы.

Раптам неяк павольна адчыніліся дзверы, і ў кухню ўвайшоў незнаёмы чалавек у саламяным капелюшы, з кіем у руцэ і з дарожным мяшком за плячыма. Незнаёмы даў «добры дзень» і пачаў праціраць вочы ад ахаліўшага яго змроку пасля сонечнага святла. Ён сказаў, што іх група — чатыры чалавекі — прыехала на возера павудзіць рыбу і што вось ён шукае, дзе-б купіць агуркоў на снеданне. Зайшоў сюды, бо так параілі людзі ў вёсцы.

Ядзвіся аддала Валечку Хрысціне і ўстала, каб ісці ў камору па агуркі. Тым часам гаспадыня Тацяна думала сваё — яна не выцерпела, каб не задаць свайго пытання зусім незнаёмаму чалавеку.

— Выбачайце, я хачу ў вас нешта спытаць. Толькі вы скажыце праўду.

— Ну, што? — азваўся незнаёмы.

— Вось паглядзіце на гэтую дзяўчынку. Да каго яна больш падобна — да бацькі ці да маці?

Такое пытанне для незнаёмага было нечаканым. Ён глядзеў на Валечку нясмела, нават сарамяжліва, паглядаў на Антося і Хрысціну і толькі паціскаў плячыма. Тацяна, затаіўшы дыханне, чакала адказу.

— Хто ведае? — адказаў незнаёмы. — Быццам больш падобна да маці, але ёсць, відаць, нешта і ад бацькі...

— Пакінула-б ты гэтую гутарку, — амаль у адзін голас сказалі Антось і Хрысціна, — а то толькі людзям надакучаеш.

Незнаёмы, купіўшы агуркі, выйшаў. Як толькі заціхлі яго крокі за дзвярыма, Хрысціна пакінула есці і ўстала. Звяртаючыся да Антося, сказала:

— Больш тут жыць я не хачу. Я табе ўжо не раз казалася, што трэба аддзяліцца і пераязджаць у мястэчка, бліжэй да мамы.

— Калі табе тут нясоладка, можаш ісці, — буркнула свякроў, — я чыйсьці байструкоў гадаваць не хачу.

— Адкуль вам вядома, што гэта чыйсь байструк? Гэта байструк вашага сына...

— Вось людзі бачаць... — махнула недзе за акно Тацяна.

Антось маўчаў, панурыўшы галаву. Ён любіць Хрысціну, і таму, хоць з болем, але вымоўчвае.

Антось насіў у сабе перакананне, што Валечка яго дачка. Але частыя нараканні маці часам і на яго навязвалі сумненне, роздум. Але, як Антось ні думалася, заўсёды перад яго вачыма з'яўлялася яна — Хрысціна — прыгожая, найпрыгажэйшая. Расстацца з Хрысцінай? — Не, гэта немагчыма, гэта ніколі немагчыма. І тады ў душы вярталася зноў перакананне, што Валечка яго, толькі яго дачка і яе, любімай Хрысціны.

Ядзвіся зыркала вачыма то на маці, то на Хрысціну, гатовая вась-вась умяшацца ў спрэчку.

Тым часам Хрысціна пасцяліла коўдру на падлозе і пасадзіла Валечку, даўшы ёй у ручку таго самага зялёнага папугайчыка. Сама стала апрацаваць.

— Куды-ж гэта? Прывыкла кідаць дзіця... — кінула Тацяна.

— Калі табе цяжка, дагледжу я, — сказала Ядзвіся.

Тацяна накінулася на Ядзвісю з лаянкай: і пачвара, і гультай, і ўсякія іншыя слоўцы пайшлі ў ход. Умяшалася Хрысціна, і пачалася такая крыклівая мітусня, што аж маленькая Валечка, задраўшы галоўку, стала крывіцца да плачу і ўрэшце расплакалася. Антось узяў яе на рукі і крыкнуў на жанчын, каб сціхлі.

Цераз некаторы час кухня апусцела. Антось паехаў на свайм грузавіку ў рыбную гаспадарку, Хрысціна пайшла да мамы ў мястэчка, Ядзвісю паклікаў брыгадзір, а сама Тацяна пайшла ў грады выбіраць агуркі. Маленькая Валечка засталася ў кухні адна са сваёй бразгаўкай-папугайчыкам. Яна вымахва-ла ім — пабразгвала, брала ў роток, сама сабе нешта выкрывала. Маленькая бавілася адна, не заўважаючы свайго адзіноцтва.

Невядома, як-бы гэта трывала доўга, каб не надышоў вусаты дзядзька, брат Тацяны — Апанас. Казалі людзі, што ва ўсёй вёсцы няма такога маўклівага чалавека, як гэты дзядзька. Ён служыў вяртаўніком у калгасе, і людзі кожны вечар бачылі, як ён сядзіць пад страхой калгаснага свірна разам з сабакам — сядзіць, як застылая статуя, абяруч узяўшыся за дубальтоўку.

Дзядзька Апанас увайшоў у кухню, глянуў туды-сюды — няма нікога з дарослых. Клікнуў Тацяну. Няма. Маленькая спалохана ўтаропілася на вусатага дзядзьку і ўмомант заплакала.

— Цябе адну пакінулі малую... Ах, ах,— нейкім непаваротным языком прамовіў дзядзька, нахіляючыся да Валечкі.— Ну, то хадзі ка мне...

Дзядзька Апанас пасадзіў малую на калені, а яна ўсё плакала, палахліва гледзячы на пажоўклыя вусы дзядзькі. І папугайчыкавая бразгаўка не памагла, як ні стараўся бразгаць дзядзька. І што рабіць з малою? Усе разышліся, невядома куды. Вось трапіў чалавек у бяду? А Валечка не сціхала.

— Ну, ціха, кошачка... Ну, ціха...— скрыпучымі словамі сучышаў дзядзька Валечку.

Урэшце, на маршчыністым ілбе дзядзькі бліснула нейкая здагадка. Твар павесялеў. Дзядзька палез у кішэню і выняў адтуль нішто іншае, як свісток,—свой старажоўскі свісток з гарошынкай. Ён злёгка свіснуў, і Валечка сціхла—і то сціхла раптам. Цяклі па шчочках апошнія слёзкі, а ручаньцэ цягнуліся да дзядзькавага свістка, які так нечакана дапамог скупым словам дзядзькі.

Увайшла Тацяна з мяшком агуркоў за плячыма і ўсё-ж такі войкнула:

— Ой... Вось хто нам дзіця няньчыць...

— А што гэта ў вас за прывычка кідаць дзіця адным? Усякае можа быць.

Тацяна села, апусціла рукі, адпачывала. Глянула на Валечку і перавяла позірк на брата.

— Што-ж, Апанас... Не нашае гэта дзіця...—сказала яна бядуючым тонам.

— Пустое гэта, Тацяна, выкінь з галавы...

— Вадзілася-ж яна, Хрысціна, з тым, што паехаў на Урал, у шахты,—з Юркам...

— Мала хто з кім вадзіўся... Але прыйшла ў хату—лічы сваёй. І няма чаго... Мала хто што...

Маўклівы брат хацеў яшчэ нешта сказаць, але сарваўся на поўслове і змоўк.

Валечка сядзела ў яго на каленях і бавілася дзядзькавым старажоўскім свістком, які прынёс ёй такое шчаслівае супакоенне.

ПАРЯДЫ СЯБРОЎ

Агляд па пісьму

«ЧАМУ ТАК ЗДАРЫЛАСЯ?»

У студзеньскім нумары нашага часопіса было апублікавана пісьмо чытачкі Н. Дваццаць год таму назад яна выйшла замуж за чалавека энергічнага і настойлівага. Усім здавалася, што муж кахае жонку, што сям'я ўдалася вельмі добрая і дружная. Спрэчкі бывалі рэдка і заўсёды канчаліся прымірэннем.

У першыя гады замужства Н. працавала рахункаводам. Муж пачаў наладжваць сцэны рэжысу і ўгаварыў жонку пакінуць работу. Хоць яна засталася дома выключна па намаганню мужа, ён заўсёды з пагардай адносіўся да яе хатніх абавязкаў.

Два гады таму назад ён захварэў і доўга ляжаў у бальніцы. Каб як-небудзь прабавіць час і пазбыцца цяжкіх дум, Н. узялася за кнігі. Яна і раней цікавілася літаратурай, але муж, сам не любячы кніг, стараўся і ў жонцы заглушыць цікавасць да іх.

Асабліва моцнае ўражанне зрабіў на Н. раман Чэрнышэўскага «Што рабіць?». Яна задумалася над сваім жыццём і прыйшла да вываду, што сапраўднага шчасця ў яе жыцці ніколі не было, што сям'я яе пабудавана на старадаўніх прынцыпах залежнасці жонкі ад мужа, на недавер'і і рэжысу. Гэты вывад быў для Н. страшным. Яна адчула, што муж для яе чужы чалавек, што яна не можа з ім далей жыць. Змяніліся і паводзіны мужа: ён пачаў лаяцца, піць гарэлку. Але ў сям'і — трое дзяцей!..

Маральна прыгнечаная, Н. звярнулася за парадай у рэдакцыю. Яна згадзілася апублікаваць сваё пісьмо, вынесці гэтае, здавалася-б, асабістае пытанне на абмеркаванне грамадскасці.

І вось перад намі пачкі пісьмаў. Іх столькі, што можна было-б запоўніць імі некалькі часопісаў. У нумарах за сакавік і красавік нашы чытачы пазнаёміліся ўжо з некалькімі выказваннямі і пажаданнямі з поваду пісьма чытачкі Н. Мэта данага агляду — працягнуць размову.

Настаўніца Ганна Іванаўна Семянцова з Парычаў піша:

«Рэдакцыя часопіса зрабіла вельмі добра, надрукаваўшы для абмеркавання пісьмо чы-

тачкі Н. Яно выклікала ў чытачоў розныя думкі.

Паважаная таварыш Н.!

Усім вядома, што ў кожнага чалавека ёсць недахопы, ёсць яны і ў вашага мужа, ёсць яны і ў вас. Вы палі духам замест таго, каб разумна, тактычна ўздзейнічаць на мужа, выпраўляць недахопы ў яго характары. У гэтым ваша памылка. Вы пішаце, што не кахаеце мужа. Ці не заўчасна і не памылкова прыйшлі да таго вываду?

Вы правільна зрабілі, успомніўшы пра дзяцей у тую цяжкую для сябе хвіліну, калі хацелі сказаць мужу, што ўсё паміж вамі скончана».

Ганна Іванаўна не апраўдвае і мужа чытачкі Н.

«Некалькі слоў хочацца напісаць мужу Н. і такім, як ён. Зразумейце: мы жывем у такі час і ў такой краіне, дзе асноўным законам нашай рэчаіснасці становіцца чулая ўвага да кожнага чалавека. Вашы абыякавыя і няўважлівыя адносіны да жонкі, ваш эгаізм — не што іншае, як праява невуцтва і нявыхаванасці, чужых нашаму грамадству».

Жадаючы шчыра дапамагчы Н., многія чытачкі раскажваюць і пра сваё асабістае жыццё, пра тое, што ў падобных выпадках рабілі яны.

«Гэты артыкул мяне асабліва ўсхваляваў, бо нешта падобнае давялося перажыць і мне, — піша чытачка В. з Ганцэвіч. — Не адзін год мы пражылі з мужам, як кажуць, душа ў душу. Мы кахалі адзін аднаго і былі верныя. І вось знайшлася ў калектыве жанчына, якая мела нейкія віды на майго мужа. Бачачы, што ён не дае адпору яе непрыстойным паводзінам, я зрабіла яму катэгарычную заўвагу. На гэта муж мне адказаў, што ён не думае парушаць нашу сям'ю, але ў яго паводзіны я не павінна ўмешвацца. Калі можна ёй, жанчыне, так паводзіцца, то ён, мужчына, з'яваць не збіраецца. Такі адказ мне здаўся цынічным, а погляды агіднымі. Калі-б мне муж за явіў адкрыта, што ён кахае не мяне, а другую жанчыну, гэта для мяне было-б зразумела. Падобны-ж цынізм не мае нічога агульнага з мараллю совецкага грамадзяніна. Я цвёрда вырашыла пакінуць мужа. Але лёгка зрабіць гэта жанчыне, у якой няма дзяцей. Абавязак маці патрабаваў не ісці па такім шляху».

Я пачала прыглядацца, уважа- ваць усе іншыя якасці мужа і знайшла ў ім шмат добрага. Наша сямейнае жыццё праз некаторы час наладзілася.

Ваш муж, дарагая чытачка Н., — таксама чалавек з да- датнымі якасцямі. Асноўнае ў ім тое, што ён любіць працу, не мысліць жыцця без яе. Раю Вам лепш прыгледзецца да дадатных бакоў мужа. Больш ласкі і клопату мужу і дзецям!».

Пісьмо Н. устрывожыла і выклікала гарачае спачуванне ў чытачкі П. з Глуска. Упер- шыню ў жыцці яна вырашыла напісаць у рэдакцыю.

«З'явы, падобныя апісаным у артыкуле «Чаму так здарыла- ся?», назіраюцца ва многіх сем'ях, — піша яна. — У нас яшчэ ёсць такія мужчыны, якія вельмі дрэнна адносяц- ца да жанчын. Часам адным грубым словам балюча б'юць па пачуццях жонкі. Памятаю адзін выпадак, калі муж мяне вельмі пакрыўдзіў. Я без уся- кага тлумачэння амаль пера- стала з ім размаўляць. Байкот працягваўся два тыдні. Для нас абодвух гэта было пакутай. Калі пагаварылі, стала значна лягчэй. Я лічу, што чытачка Н. не павінна маўчаць. Яна піша, што муж і зараз не ве- дае аб яе душэўнай барацьбе. На маю думку, гэта няправіль- на. Трэба ўсё выказаць мужу. Калі гэта не дапаможа, трэба заклікаць на дапамогу тава- рышаў, калектыў».

«Нельга падаць духам. Трэ- ба знайсці ў сабе сілы, каб цвяроза ва ўсім разабрац- ца», — раіць чытачцы Н. сель- ская настаўніца Т. П. Лаўнік. Яе асабістае жыццё склалася вельмі цяжка. Яна выйшла замуж за чалавека, якога мала ведала. Хутка ён пайшоў да другой жанчыны. Перажыць гэта было нялёгка.

«Я маю дачку 6 год, мела і сына, якога нарадзіла без бацькі. Ён пакінуў мяне на восьмым месяцы цяжарнасці. Біў мяне, лаяўся без ніякіх прычын, рабіў на мяне засады ў лесе, калі я варочалася да- моў з раёна. Мне цяжка было хадзіць цяжарнай, цяжка было працаваць у школе і дома. Але я змагалася з усімі цяж- касцямі. І вось 25 снежня 1956 года ў маім жыцці ад- быўся самы цяжкі ўдар — памёр мой сын. На некаторы момант апусціліся мае рукі, у жылах застыла кроў. Цэлыя дні ляжала ў ложку. Не лю- біла, калі хто з сябровак або суседзяў наведваў мяне. Але я ўбачыла, што слязьмі гору не дапаможаш, і вырашыла вый- сці на працу. Я не сярдую ні на кога за сваё цяжкое жыц- цё. Вінавата сама, бо звязала свой лёс з чалавекам, пра яко- га ведала толькі тое, што за- вуць яго Косцяй.

Перад сабой я паставіла за- дачу: аддаць усе для выхаван-

ня свайго дзіцяці, не шкада- ваць сіл і энергіі ў працы».

За шчасце, у тым ліку ся- мейнае, трэба змагацца. Яно не прыходзіць гатовае ў ру- кі, — такую думку выказва- юць многія чытачы.

Чытачка А. з Мінска піша:

«Вы правільна зрабілі, па- ваяжаная Н., што звярнуліся за парадай у рэдакцыю, таму што прыгнятальныя хатнія аб- ставіны згусціліся да буры. Але навошта ва ўсім вінава- ціць мужа, калі ва многім Вы самі вінаваты? Узяць хоць-бы пытанне з вучобай. Калі мелі жаданне вучыцца, навошта адступілі, здаліся на ўгаворы? Калі я паступіла ў вышэйшую навукальную ўстанову, у мяне было маленькае дзіця. Ад'яз- джаючы на практыку, пакідала яго на чужых людзей. Муж таксама вучыўся. Матэрыяль- на было цяжка. Але праз пяць год я скончыла ВНУ. Што-ж Вам перашкодзіла вучыцца? І муж іначай глядзеў-бы на жонку, якая ўмее дабіцца свайго.

Мужа трэба выхоўваць. У сям'і майго мужа не было прынята рабіць падарункі. Па- ступова я прывучыла яго да гэтага. Я заўсёды раблю яму падарунак у дзень нараджэн- ня і ад яго атрымліваю пада- рункі, над якімі яму даводзіц- ца думаць, ды і ў людзей па- рады пытаць. Вядома, гэта толькі маленькі штрых. Але прыклад важны ва ўсім. Мая вам парада: раскажыце ўсё мужу, дайце прачытаць свой артыкул, прызнайце свае, ука- жыце на яго памылкі — і па- мірыцеся. Важна гэта не толь- кі для Вас, але і для дзяцей Вашых».

Дзеці не павінны стаць ах- вярай учынкаў сваіх бацькоў. Такой думкі трымаюцца чы- тачкі Стаброўская з Мінска, В. І. Гаўрылава з Гомеля, А. В. Тамулёнак з вёскі Смейна Дзісенскага раёна і многія іншыя.

Ёсць сярод пісьмаў і такія, у якіх газорыцца, што нельга механічна, без уліку часу і аб- ставін, пераносіць прыклады з жыцця герояў кніг на сваё жыццё. Многія, у прыватна- сці, лічаць, што чытачка Н. памылілася, прыпадобніўшы сваё становішча становішчу Веры Паўлаўны з рамана «Што рабіць?» Чэрнышэўскага. Ад- даючы належнае гэтаму цудоў- наму раману, чытачы зусім правільна заўважаюць, што ў наш, савецкі час, становішча жанчыны з'яўляецца іменна такім, аб якім марыў вялікі дэ- макрат Чэрнышэўскі.

«Ваша агіда да мужа пачала- ся ад кнігі «Што рабіць?» Гэ- та кніга цудоўная, — піша Е. Вярбіцкая з соўгаса «Вед- рыч». — Вы пазайздросцілі Веры Паўлаўне. А калі-б Вера Паўлаўна жыла ў наш час, яна-б пазайздросціла нам, со- вецкім жанчынам».

І яшчэ на адным зыходзіцца агульная думка. Чытачка Н. не павінна была кідаць работу.

Каласнік з арцелі імя Леніна Горацкага раёна М. С. Байдзікаў піша:

«Вельмі і вельмі вялікую па- мылку зрабілі Вы, калі згадзі- ліся з мужам, што Вам трэба пакінуць работу. Калі-б Вы бы- лі перадавой работніцай, то адчувалі-б сябе добра і муж заўважыў-бы гэта. Вы былі-б з ім роўнапраўныя і на рабо- це. Праца ўпрыгожвае чалаве- ка, робіць яго высокародным. Калі Вы з мужам будзеце сумленна працаваць на ка- рысць свайго народа, у вас з'явіцца добрае, моцнае ка- ханне».

Многія чытачы раскажваюць аб каханні, заснаваным на ўза- емнай пашане і дружбе. Вось што піша Ганна Грыгор'еўна Лебедзева з Горак Маргілёў- ской вобласці:

«Мая бліжэйшая суседка Го- манава Д. — простая працаві-

тая жанчына, мае ўжо ўну- каў. Яна не чытае кніжак, але і без раманаў умее кахаць па- сапраўднаму. У грамадзянскую вайну муж яе быў моцна ра- нены. Яму перакрывіла ўвесь твар, ён стаў поўсяпы, нерво- вы па характару. Але Гомана- ва ні разу не пагардзіла ім, бо была ўпэўнена, што шчаслівая. Гадуючы сваіх дзяцей, яны це- шыліся імі, радаваліся і гара- валі разам. Вось гэта і ёсць каханне моцнае, сапраўднае».

У адным аглядзе пра ўсе водгукі не раскажаш. Няхай людзі выказваюць розныя думкі, няхай адны абвінавач- ваюць, другія апраўдваюць Н., але ва ўсіх пісьмах ёсць адна агульная рыса — добразычлі- васць. Такая ўжо наша савец- кая рэчаіснасць. Заблытаўся чалавек, трапіў у бяду — і рознымі шляхамі цягнуцца да яго сэрцы сяброў. Усе жа- даюць Н. не падаць духам. Знайсці ў сабе сілы, спакой і стварыць моцную сям'ю.

„Халодная вайна“

Эдуард ВАЛАСЕВІЧ

Мал. М. Гурло

[Байка]

З-за кашы нейкай там, што ў печы прысмалела,
У сям'і пачалася «халодная вайна»...
Муж з жонкай на падлозе правялі граніцу мелям—
І ўстала паміж імі непраходная сцяна...
Ніякі бок не йдзе на ўступкі,
Не вараць стравы і не паляць грубкі,
Адзін надзьмуўся, як індый,
Другая — сыкае, што кошка,
А дзіцяне, гаротненькая крошка,
Аж пасінее — ў крык!..
Да маці туліцца — дык бацька адрывае,
Хінецца к бацьку — маці лямант узнімае...
Ну, бяда адна!
А што, як там ідзе «гарачая вайна»!..

* * *

Мне скажучь, што «няма той хаткі,
Дзе-б не бывала звадкі!»
Але-ж мы ўлічыць павінны:
Бацькі «ваююць» — а ў дзяцей калоцяцца чупрыны...

Актыў — апора бібліятэкара

СЕМ ГОД таму назад было ў нас усяго 400 кніг. Знаходзіліся яны ў шафе, якая стаяла ў канцылярый сельсовета. Чытачоў было мала. Зараз бібліятэкай карыстаюцца сотні чалавек.

Актыў нашай бібліятэкі — гэта аграном тав. Буракова, завуч дзесяцігодкі тав. Кандрацьеў, настаўніцы тт. Васілевіч і Шурцова, калгасныя брыгадзіры тт. Андрэеў, Беразоўскі, загадчык фермы тав. Казлоў, зоатэхнік тав. Байдзікаў. Усе яны ўваходзяць у совет бібліятэкі. Іх абавязак — наладжваць тэматычныя вечары, канферэнцыі чытачоў.

Многіх членаў нашай арцелі непакоіла пытанне: як узняць узровень грамадскай жывёлагадоўлі? Совет бібліятэкі арганізаваў канферэнцыю чытачоў на тэму «Шляхі далейшага развіцця жывёлагадоўлі». Да канферэнцыі падабралі літаратуру, брыгадзіры правялі гутаркі ў сваіх брыгадах, а члены совета — на жывёлагадоўчых фермах. У чырвоных кутках выпусцілі спецыяльныя нумары насценных газет. Многія калгаснікі прачыталі рэкамендаваную літаратуру. Канферэнцыя прайшла цікава. Пасля совет бібліятэкі правёў літаратурны вечар «За новы ўздым жывёлагадоўлі» і канферэнцыю чытачоў па кнізе К. Арлоўскага «Такім можа стаць кожны калгас».

Каб не хадзіць чытачу за трычатыры кіламетры па кнігі, у вёсках Воўчае, Сычык, Буланья і ў чырвоных кутках ферм працуюць бібліятэкі-перасоўкі. За апошні час колькасць чытачоў у гэтых населеных пунктах павялічылася на 180 чалавек.

Актыўнымі чытачамі нашай бібліятэкі з'яўляюцца загадчык свінагадоўчай фермы калгаса імя Варашылава Іван Казлоў, свінаркі Аляксандра Фралова, Ганна Урукіна, калгаснікі Тоня Шылова, Тома Бандарэнка, Міхаіл Агінскі, Тацяна Цыпкіна, Вольга Цішкова, Іван Беразоўскі.

Ганна БАТУРА,

член совета Горкаўскай сельскай бібліятэкі Чэрыкаўскага раёна.

СЯМ'Я ТРАКТАРЫСТАЎ

Ш АСНАЦЦАЦЬ год было Зінаідзе Марозавай, калі яна ўпершыню пачала вывучаць трактар.

— Не жаночая гэта справа, — гаварыла маці.

І нават дзядзя — адзін з арганізатараў калгаса — з некаторым халадком сустрэў нечаканае захапленне пляменніцы.

— Чаму ты бярэшся за мужчынскую работу? — пытаў ён.

Але дзяўчына смела ішла да намечанай мэты. Яе захапляла машына. Яна радавалася, гледзячы на паднятыя трактарам тлустыя пласты чарназёму, на роўныя барозны. І калгаснікі любаваліся яе работай.

— Дзяўчына, а як арэ! — гаварылі яны. — Адно захапленне.

Зіна была першай дзяўчынай-трактарысткай ва ўсім Слаўгародскім раёне. Яе прыклад захапіў дзяўчат нашага раёна, і яны смела садзіліся за руль трактара.

Марозава старалася араць глыбока, знішчаць пустазелле, каб сеяць можна было па ўсіх правілах навукі. Норму выконвала на 250%, эканомячы шмат гаручага. Цяжка было працаваць, не хапала гаручага, запасных частак, але Зінаіда Тарасаўна старанна берагла машыну. Яе трактар пасля года работы не патрабаваў рамонт.

Яна карыстаецца вялікім аўтарытэтам у калгаснікаў. Працоўныя Слаўгародскага раёна Магілёўскай вобласці аднадушна выбралі Зінаіду Тарасаўну Марозаву дэпутатам Вярхоўнага Совета БССР.

Дзесяць год Зінаіда Тарасаўна ўзорна працуе механізатарам Слаўгародскай МТС. Гэта адна з тых выдатных жанчын савецкага сяла, якіх не ведала старая вёска. Асвоішы тэхніку сваёй справы, яна не перастае вучыцца, удасканальваць майстэрства.

Сваёй працай яна заваявала сярод трактарыстаў першынство па МТС. У 1956 г. на трактары «Беларусь» яна перавыканала гадавую норму на 380 га. Яе трактар не патрабаваў нават тэхнічнага рамонт. Зменным трактарыстам працуе яе муж Аляксандр Багроў. Гэтай зімой трактар Марозавай працаваў на рэзцы грубых кармоў для грамадскай жывёлы калгаса «XVII партз'езд». На ворыве зябліва пры норме 4,2 га у дзень яна выконвала 8,5 га.

Кожны вечар Зінаіда Тарасаўна разбірае сваю пошту, уважліва перачытвае пісьмы выбаршчыкаў, робіць паметкі сабе ў бланк, некаторым адразу-ж дае адказы. Па яе ініцыятыве ў вёсцы Урэчча будзецца новая тыпавая пачатковая школа.

Нядаўна ў Марозавых нарадзілася дачка Тамара — радасць і шчасце сям'і.

І. БАДАЕУ.

Магілёўская вобласць, Слаўгародскі раён, вёска Шаломы.

КЛОПАТЫ РАДЗІМЫ

Максімаўскі дом для састарэлых знаходзіцца ў маляўнічай мясцовасці Мехаўскага раёна на Віцебшчыне. Два дзесяткі прыгожых драўляных домікаў, што выстраіліся абалал нешырокай вуліцы, тоюць летам у зеляніне. Гэта жылыя домікі-інтэрнаты, клуб, сталовая, медпункт і падсобныя памяшканні. Адрозна відаць, што старым людзям тут створаны ўсе ўмовы, каб дажылі век у дастатку і без клопатаў.

Штогод на ўтрыманне гэтага дома асігнаецца больш аднаго мільёна 300 тысяч рублёў. Зараз тут знаходзіцца на ўтрыманні 254 чалавекі. Гэта пераважна старыя людзі, якія страцілі родных і блізкіх. Ёсць тут і інваліды, якія не могуць абыходзіцца без дапамогі. Усе яны карыстаюцца медыцынскім наглядам і лячэннем. У палатах, дзе жывуць слабыя здароўем, устаноўлена кругласутачнае дзяжурства санітарак-нянь.

На здымку: Фельчар Ніна Барысаўна Холікава гутарыць з 98-гадовай утрыманкай дома Елізаветай Ігнацэўнай Башмакавай.

ЖЭНІН ГАЛУБОК

Ядзвіга БЯГАНСКАЯ

ЖЭНІН тата мастак. Ён усё ўмее маляваць і дамы, і кветкі, і паражод, і самалёты, і коціка Дымчыка, і нават самога Жэніка намалюе, калі захоча. Жэнік вельмі любіць сядзець каля таты, калі ён малюе. Ды гэта і не дзіўна. Тут столькі цікавых рэчаў.

На мальберце (гэта такая падстаўка на трох ножках) стаіць рама, абцягнутая шэрым палатном. На палатне гэтым нічога няма. Але вось тата бярэ пэндзаль, фарбы і пачынае маляваць. І палатно проста на вачах ажывае. У блакітным небе плывуць белыя расквалачаныя воблачкі, срэбрам пераліваецца рака, расцвітаюць на лузе кветкі. А вось і хлопчык. Ён стаіць ля самай вады і ловіць рыбу.

Усё гэта, вядома, з'яўляецца на палатне не адразу, а паступова.

Але сядзець і глядзець увесь час на тое, як працуе тата, не ў Жэнікавым характары. Яму хочацца і самому папрацаваць. Пачынаецца з таго, што ён прапануе тату:

— Тататка, давай я буду табе фарбы выціскаць на палітру (гэта такая дошчачка). Добра, тататка?

Выціскаць фарбы таксама-ж работа. Фарбы схаваны ў такіх самых цюбіках, як зубная паста. Ну вось з гэтых цюбікаў Жэнік і выціскае патрэбную фарбу.

Але праз нейкі час і гэтая работа Жэніка ўжо не задавальняе. Хітра зазіраючы ў татавы вочы, ён уздымае і гаворыць:

— Як мне хочацца пэндзлікам памаляваць!.. Можна, тататка, вось тут, у самым куточку?

— Не, браток. Ты мне будзеш перашкаджаць. Лепш я дам табе вось гэтую дошчачку і вось гэты пэндзлік і малюй сабе колькі хочаш.

Жэніку гэтага толькі і трэба. Паклаўшы дошчачку на крэсла, ён бярэцца за работу. Хлопчык так захапляецца справай, што хутка яго кірпаты нос змяняе свой колер: робіцца сінім, зялёным або аранжавым. Але Жэніка гэта зусім не турбуе.

МАМА, ПАЧЫТАЙ!

Набліжалася свята Першага мая. Жэнікаў тата намалюваў святочнае пано — гэта такая вялікая, вялікая карціна. З пано весела глядзелі на Жэніка людзі. Яны ішлі пад сінім сонечным небам, неслі многа чырвоных сцягоў і кветак. Відаць, усе гэтыя людзі былі вельмі рады, што прыйшло на зямлю гэтае вялікае свята.

— Ну вось і ўсё, — сказаў аднойчы тата і, весела падміргнуўшы Жэніку, дадаў: — А цяпер мы выпусцім у неба белых галубоў.

— А дзе-ж яны? — здзіўлена пазіраючы на тату, запытаў хлопчык.

— Ды вось тут, на кончыку гэтага пэндзліка.

— Ай, праўда, тататка, дзе яны? — дапытваўся Жэнік.

— А вось паглядзі.

І тата пачаў маляваць.

Хутка на сонечным блакіце неба затрапяталі белымі крыламі прыгожы голуб.

— Тататка, я таксама хачу галубоў выпускаць, — пабліскаючы сваімі вясёлымі вачыма, усклікнуў хлопчык.

— Ну, добра, — сказаў тата. — Хай і твой галубок ляціць над светам. Давай сваю руку.

Тата даў Жэніку пэндзлік, узяў яго маленькую далонь у сваю, і яны пачалі маляваць яшчэ аднаго голуба.

— Мой самы лепшы! — з радасцю абвясціў Жэнік, калі, скончыўшы работу, яны адышліся ў другі канец пакоя і пачалі аглядаць пано.

Нарэшце прыйшла доўгачаканая святочная раніца. Зазвінелі на вуліцах песні, загрымелі аркестры. Па шырокім, залітым веснавым сонцам праспекце жывым гаманлівым патокам паплылі святочныя калоны дэманстрантаў. Жэнік стаяў на балконе свайго вялікага шматпавярховага дома і, размахваючы маленькім чырвоным сцяжком, весела вітаў святочны натоўп.

І раптам... Жэнік адразу пазнаў татава вялікае пано з галубамі. Яно ўрачыста плыло над галоўнымі дэманстрантаў у моры чырвоных сцягоў.

— Мой галубок ляціць! Мой галубок! — усхвалявана ўсклікнуў хлопчык, звяртаючыся да сваіх сяброў Толіка і Віці. — Я яго сам намалюваў, — не без гонару дадаў ён, праважаючы шчаслівымі вачыма свайго крылатага галубка.

А Толік і Віця глядзелі на Жэніка з павагай і думалі: «Вось які ён, іх Жэнік, малайчына, таго галуба намалюваў».

Чытачы пытаюць...

— **ЯК ВЫЧЫСЦІЦЬ ПЯРЫНУ І ПАДУШКІ АД ПЫЛУ?** — цікавіцца Е. К. Чаркасава, жыхарка Чэрвенскага раёна.

Пярыну, калі яна пыльная, неабходна вымыць у цёплай мыльнай вадзе з дадаткам невялікай колькасці нашатырнага спірту. Зрабіць гэта лепш так: перасыпаць пер'е ў мяшэчак з марлі так, каб ён быў запоўнены напалову, і зашыць. Мяшэчак з пер'ем апусціць у мыльны раствор. Вельмі забрудненае пер'е чысцяць некалькі разоў, замяняючы раствор свежым. Можна карыстацца парашком «Новость». Ваду лепш браць дажджавую або змякчаць яе сумессю соды для піццы і бялізны (адну чайную ложку на вядро вады). Пасля чысткі старанна прамыць пер'е ў цёплай вадзе.

Пух або пер'е з падушкі кладуць у вялікі мяшок з рэдкай тканіны і зашываюць. Рыхтуюць мыльны раствор—400 г мыла на 1 вядро вады. Ваду спачатку змякчаюць бурай або нашатырным спіртам. 1 чайная ложка на 1 вядро вады.

У гэты раствор кладуць мяшок з пухам і пакідаюць там на поўгадзіны. Вельмі брудны пух апрацоўваюць два разы.

Часам пух чысцяць у сіце, якое ставяць у таз з мыльнай вадой. Пух перабіраюць рукамі, затым прамываюць чыстай вадой (на сіце).

— **ЯКАЯ ТАЛЕРКА У СТАЛОВЫМ СЕРВІЗЕ ЛІЧЫЦСЯ ЗАКУСАЧНАЙ, ЯКАЯ ДЭСЕРТНАЙ І ЯКАЯ ПІРАЖКОВАЙ?** — пытае чытачка А. С. Раманава з Мінска.

Сталовы сервіз, разлічаны на 6 персон, складаецца з 6 глыбокіх і 6 мелкіх (падставачных) талерак, 6 закусачных (або дэсертных) і 6 піражковых (самых маленькіх талерачак).

Звычайна, сервіруючы святочны стол для кожнага члена сям'і і гасця, ставяць мелкую сталовую (падставачную) талерку, на яе—закусачную, а з левага боку ад яе піражковую.

Некалькі інакш трэба сервіраваць стол да вячэрняга чаю. Стол лепш накрыць каляровай, а не белай сурвэткай. Для кожнага члена сям'і або гасця трэба паставіць дэсертную талерку. У некаторых чайных сервізах ёсць маленькія дэсертныя талеркі. Калі-ж у сям'і няма такога сервіза, тады закусачную талерку са сталовага сервіза выкарыстоўваюць як дэсертную.

— **ЯК ЗАХАВАЦЬ СМЕТАНКОВАЕ МАСЛА СВЕЖЫМ?** — з такім пытаннем звярнулася ў рэдакцыю чытач-

ка К. С. Сідарэнка з Рагачоўскага раёна.

Для гэтага важна ўмець прыгатаваць пасуду, у якой яно будзе захоўвацца. Драўляную або гліняную пасуду трэба добра вымыць моцным кіпячым воцатам і некаторую колькасць воцату пакінуць у пасудзе на поўгадзіны. Потым спаласнуць яе тым-жа воцатам і павярнуць на некаторы час ўверх дном, каб воцат вышк. Масла ў такой пасудзе не змяняе свайго смаку і захоўваецца доўгі час зусім свежым.

— **ЯК ЗМАГАЦЦА СЛ ШКОДНІКАМІ ПАКАЕВАГА ЛІМОНА?** — пытае С. М. Завалевіч — наша чытачка з Мінска.

Пакаёвы лимон часта паражэцца васковай шчытоўкай.

На лимоне паразітуе некалькі відаў шчытовак. Знешне яны вельмі падобны і наносзяць расліне аднолькавую шкоду.

Самым распаўсюджаным шкоднікам лимона ў пакаёвых умовах з'яўляецца мяккая васковая шчытоўка. Гэта невялікае насякомае цёмнажоўта-бруднага колеру. 3—5 мл у даўжыню і 2—3 мл у шырыню. Шчытоўка зусім нерухомая, зверну яна мае прыкрыццё ў выглядзе тонкага васковага шчытка. Пасяляюцца шчытоўкі на верхнім і ніжнім баках ліста, удоўж жылак і на маладых парастках. Калі паглядзець на ліст, паражоны шчытоўкай, то ствараецца ўражанне, што на ім выраслі нейкія невялікія нарасці, якія не лёгка адрозніць ад ліста.

У паражонай расліне спачатку бляднеюць лісці (ад высмоктвання клетачнага соку), пры моцным паражэнні яны дэфармуюцца, затым спыняецца рост, і расліна можа загінуць.

Для барацьбы са шчытоўкай усю расліну абмываюць раствором аднаго з наступных саставаў:

1. 1,5—2 грамы анабазін-сульфата, 4 г гаспадарчага мыла (лепш зялёнага) на 1 літр вады.

2. 40—50 г дэнатураванага спірту і 4 г гаспадарчага мыла на 1 літр вады.

Прыгатаваным раствором з дапамогай зубной шчоткі старанна абмываць галінкі, лісце з абодвух бакоў і сцябло, а праз 2—3 гадзіны — усю расліну цёплаватай вадой. Праз 5—7 дзён аперацыю паўтараць.

П. І. Ляўданская,
навуковы супрацоўнік
Батанічнага саду АН БССР

КАРЫСНЫЯ ПАРАДЫ

ЯК ПАЛІВАЦЬ ПАКАЕВЫЯ РАСЛІНЫ

Засухаўстойлівыя расліны — аляяс, агавы, кактусы — патрабуюць менш палівання, чым расліны з буйным лісцем, якое моцна выпарае (лімон, бегонія). Цыперус, калла добра растуць нават пры апусканні іх у ваду. Бегонія, рэкс, цыкламен не любяць палівання ў клубень. Іх трэба папярэдне акупваць або паліваць праз

паддоннік. Паліваюць кветкі, калі глеба высахла. Гэта лёгка вызначыць пастукваннем па вазоне. Вазон з сухой глебай дае звонкі гук, а з вільготнай — глухі.

Лепш паліваць расліны мяккай вадой (дажджавой, рачной) пакаёвай тэмпературы. Халодная вада выклікае захворванне раслін. Падагрэтая вада можа выклікаць заўчаснае іх развіццё.

Калі для палівання бяруць водаправодную ваду, то яе наліваюць напярэдадні ў вядро і апускаюць туды мяшэчак з попелам (сталовая ложка попелу на вядро вады).

Неабходна час-ад-часу рыхліць глебу ў вазонах.

ЯК ЗНІШЧЫЦЬ ПЛЯМЫ З ТВАРУ

Жоўтыя плямы на твары бываюць пры цяжарнасці і пры розных хваробах.

Узнікненню плям садзейнічае недахоп у арганізме вітаміна «С». Вясоной і летам пад уплывам сонечных праменняў плямы робяцца больш прыкметныя. Таму летам трэба ахоўваць твар, змазваць яго ўдзень ахоўнымі крэмамі — «Крэм ад загару», «Маладосць», «Чырвоны мак». Пасля змазвання твар трэба прыпудрыць звычайнай пудрай, а ў яркія сонечныя дні — пудрай,

змешанай з хінінам (5 г хініну на 50 г пудры).

Для абясколервання плям ужываюць перакіс вадарода, 100 г перакісу змяшайце з 2—3 г нашатырнага спірту. Прымочкі трэба рабіць штодзённа, трымаць іх хвілін 15—20.

У рацыён харчавання павінны ўваходзіць прадукты, багатыя вітамінам «С».

Усе гэтыя сродкі патрабуюць працяглага ўжывання.

ДАГЛЯДАННЕ ПАЗНОГЦЯУ

Старанна абтачыце пазногці, надаўшы ім поўкруглую форму. Змачыце пальцы цёплай мыльнай вадой, каб змякчыць адмершую скуру вакол пазногцяў. Потым, паступова адсоўваючы гэтую скуру спецыяльнай лапаткай, вазьміце кавалачак ваты, змочанай у перакісе вадарода, і правядзіце ёю вакол пазногцяў некалькі разоў, каб абсушыць адмершую скуру. Пасля гэтага яна аддзяляецца сама. Пакрыйце пазногці бясколерным або ружовым лакам або лакам, які адпавядае колеру вашай губной памады.

ГЛЯДЗІЦЕ ЗА СКУРАЙ РУК

Прыемна, калі скура рук мяккая, гладкая і пругкая. Але кожнай жанчыне часта даводзіцца мець справу з хатняй гаспадаркай. Ад гэтага скура грубее, лушчыцца, на ёй з'яўляюцца ранкі, трэшчыны. Каб захаваць мяккасць скуры, карысна пасля мыцця ўціраць у яе якія-небудзь тлустыя крэмы або спецыяльныя саставы.

Найбольш даступныя сродкі — вазелін і гліцэрына. Іх старанна ўціраюць у вымытую мокрую скуру. Добра дзейнічае на скуру састаў з 50 г гліцэрыны, 10 г мёду, 1 г буры і 100 г вады або 50 г гліцэрыны, 5 г нашатырнага спірту і 50 г вады.

У тых выпадках, калі прадбачыцца доўга працаваць на адкрытым паветры або трымаць рукі ў вадзе, загадзя змазвайце рукі тлушчам (свіным салам, вазелінам).

ЗМАГАЙЦЕСЯ З МУХАМІ

Мухі — пераносчыкі захворванняў. Таму не пакідайце ежу незакрытай, прыбірайце брудную пасуду, часцей выносьце вёдры са смеццем. Вакोल смяцёвых скрынь насыпайце парашкі ДДТ і гексахларана.

У жылым памяшканні лепш выкарыстаць ДДТ у вадкім

выглядзе (на 1 л вады 200 г 10-працэнтага парашка ДДТ). Вадкасцю змазваюць аконныя рамы, дзверы, абажурны.

Парашок пірэтрум распыляюць у паветры (4—5 г на 1 куб. м). Праз гадзіну памяшканне праветрываюць і спальваюць мёртвых мух. Фліцыд распырскваюць у паветры (6—8 г на 1 куб. м). Фліцыд лёгка загараецца, таму працаваць з ім трэба асцярожна.

Добра ўжываць ліпкую паперу. Яе можна купіць або зрабіць самім. Вазьміце дзве часткі каніфолі, адну частку рыцынавага масла. На 100 г масы дадайце 1 чайную ложку мёду або патакі і змяшайце. Бутэлекку з масай пастаўце ў каструлю з кіпячай вадой. Памешвайце масу і, калі яна растопіцца, намажце тонкім слоём на пергаментную або ватонную паперу.

Па слядах нашых пісьмаў

У рэдакцыю часопіса паступіла калектыўнае пісьмо ад калгасніц Каменскага сельсовета Плешчаніцкага раёна. Яны скардзіліся на тое, што органы Упраўлення ўнутраных спраў райвыканкома і Мінскага аблвыканкома не прымаюць дзейсных мер для барацьбы з самагоншчыкамі. Рэдакцыя накіравала пісьмо ва Упраўленне ўнутраных спраў Мінскага аблвыканкома. Па пісьму рэдакцыі быў правяран сігнал калгасніц, з дапамогай грамадскасці былі выяўлены і адабраны самагонныя апараты ў многіх жыхароў населеных пунктаў Каменскага сельсовета. Злосныя самагоншчыкі С. В. Давыдовіч і С. І. Клімовіч прыцягнуты да крымінальнай адказнасці.

* * *

У № 12 нашага часопіса за 1956 г. было надрукавана пісьмо «Старшыні выканкома Мінскага горсавета т. Цірапаву», у якім закраналіся пытанні будаўніцтва дзіцячых устаноў і грамадскіх пральняў.

Выканком Мінскага горсавета паведаміў рэдакцыі, што ў 1957 годзе сетка дзіцячых устаноў значна расшыраецца. У першых паверхах новых жылых дамоў будзе адкрыта 6 дзіцячых садоў на 450 месц і 9 дзіцячых яслей на 554 месцы.

Прамысловымі прадпрыемствамі і будаўнічымі арганізацыямі горада ў бягучым годзе будзе пабудавана 9 дзіцячых садоў на 1015 месц і 5 дзіцячых яслей на 484 месцы.

Такім чынам, усяго ў 1957 годзе ў горадзе Мінску будзе пабудавана і ўведзена ў эксплуатацыю 15 дзіцячых садоў на 1465 месц і 14 дзіцячых яслей на 1038 месц.

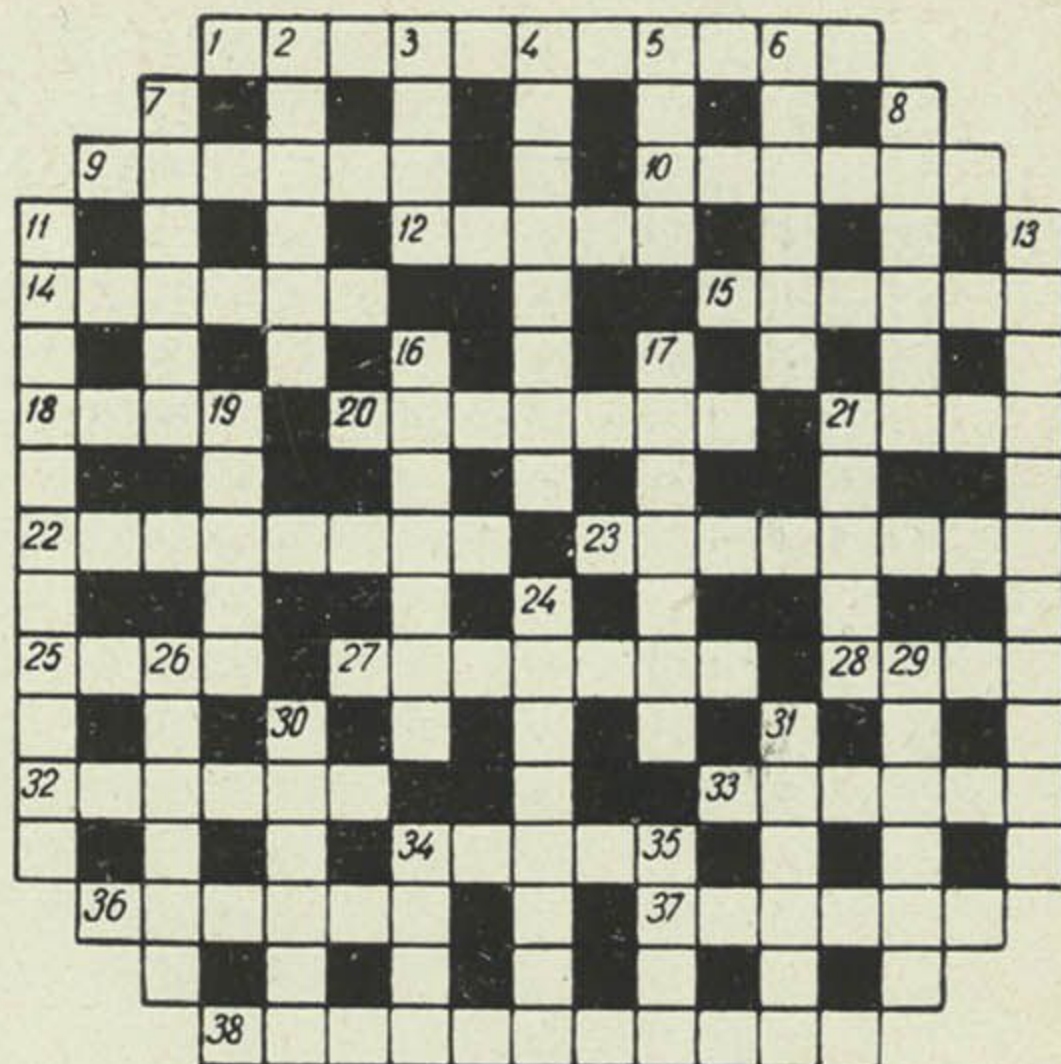
Новая пральня па вул. Варашылава ўводзіцца ў эксплуатацыю ў маі месяцы гэтага года. Яе вытворчая магутнасць роўна тром тонам бялізны ў змену.

* * *

У № 3 часопіса было надрукавана пісьмо Алены Марціновіч «Аб галаўных хустках».

Белкаапсаюз паведаміў, што магазіны спажывакааперацыі атрымалі сёлета шарсцяных і поўшарсцяных хустак на 47,8 млн. рублёў, г. зн. на 7,4 працэнта больш, чым летась.

Акрамя таго, будзе прадана ў сельскай мясцовасці амаль на 15 млн. рублёў баваўняных прэстатканых хустак. Усяго ў 1957 годзе ў магазіны сельпо будзе завезена для продажу насельніцтву шарсцяных і баваўняных хустак на 62,6 млн. рублёў.

КРАСВОРД

Склала Мар'я Крывалапава

Па гарызанталі: 1. Навука аб манетах і медалях. 9. Ягада. 10. Мінеральная вада. 12. Магазін. 14. Сталіца Бирмы. 15. Урач. 18. Колькасць рэчыва. 20. Пушны звярок. 21. Стыль у плаванні. 22. Пералік тэм для лекцый, дакладаў. 23. Навука аб красамоўстве. 25. Вадаём. 27. Прытупленне, страта пачуцця. 28. Дзяржава ў Афрыцы. 32. Завоз у краіну замежных тавараў. 33. Старажытнае славянскае свята. 34. Прыналежнасць хакеіста. 36. Пасудзіна для даення. 37. Выраз твару. 38. Акрабат.

Па вертыкалі: 2. Адзіны ў сваім родзе прадмет. 3. Арабская дзяржава. 4. Ювелічны выраб. 5. Адзінка вагі. 6. Застава. 7. Гара ў Грэцыі. 8. Частка тэатра. 11. Сукупнасць драматычных твораў. 13. Падручнік па літаратуры. 16. Вугальны басейн у СССР. 17. Лякарства ад малярыі. 19. Трапічная расліна. 21. Граница сушы і вады. 24. Вынаходца першага ў свеце самалёта. 26. Ваеннае званне ў некаторых арміях. 29. Частка Поўночнай Амерыкі. 30. Абласны горад у РСФСР. 31. Хімічны індикатар. 34. Рама аўтамабіля. 35. Планета-астэроід.

АДКАЗЫ НА КРАСВОРД, ЗМЕШЧАНЫ У № 4

Па гарызанталі: 7. Кандыдат. 8. Малчанаў. 10. Лато. 11. Маргарыта. 12. Полк. 14. Цна. 16. Нарада. 19. Планка. 20. Дэпутат. 23. Ватуцін. 24. Харысты. 27. Ліманад. 29. Франко. 30. Глінка. 32. Мат. 34. Торт. 36. Манаграма. 37. Метр. 38. Макаёнак. 39. Батаніка.

Па вертыкалі: 1. Параграф. 2. Ядро. 3. Барана. 4. Частка. 5. Карп. 6. «Паўлінка». 9. Барнаул. 13. Кансананс. 15. Фатацыпія. 17. Рэвізія. 18. Каравай. 21. Рур. 22. Рыс. 25. Фаланга. 26. Археалаг. 28. Акустыка. 31. Арарат. 33. Компас. 35. Трап. 37. Мана.

Адказы рэдактар А. П. УС. Рэдакцыйная калегія: К. А. АБУШЭНКА, М. Н. БАРСТОК, Г. Л. ДАЗОРЦАВА, А. Н. ЗАХАРАВА, М. Ф. НІКІФАРАВА, Ф. А. НОВІКАВА, А. І. ФЕДАСЮК, В. І. ФІЛІПАВА.

АТ 03465

Журнал «Работница и крестьянка» на беларуском языке. Издание ЦК КП Белоруссии.

Падпісана да друку 4-V-57 г. Адрас рэдакцыі: Мінск. Праспект імя Сталіна. Дом друку. Пакой 23. Тэлефон 3-17-51.

Друкарня імя Сталіна. Мінск. Цана 1 р. 80 к. Дадатак — выкрайка. Друк. арк. 3. Аўт. арк. 4. Тыраж 115000 экз. Зак. 239.

МАЛЕНЬКАЯ ГАСПАДЫНЯ

Фотазцюд А. Дзітлава.

ГОТК
L1